

Analiza financijskih aspekata nezaposlenosti starijih radnika kao posljedica krize uzrokovane pandemijom bolesti Covid-19

Petrović, Anđela

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:300114>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-06**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Poslovne ekonomije

Smjer - financije

**ANALIZA FINANCIJSKIH ASPEKATA NEZAPOSLENOSTI
STARIJIH RADNIKA KAO POSLJEDICA KRIZE
UZROKOVANE PANDEMIJOM BOLESTI COVID-19**

Diplomski rad

Anđela Petrović

Zagreb, lipanj 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Poslovne ekonomije

Smjer - financije

**ANALIZA FINANCIJSKIH ASPEKATA NEZAPOSLENOSTI
STARIJIH RADNIKA KAO POSLJEDICA KRIZE
UZROKOVANE PANDEMIJOM BOLESTI COVID-19**

**FINANCIAL ANALYSIS OF UNEMPLOYMENT AMONG
OLDER WORKERS AS A RESULT OF THE COVID-19
PANDEMIC**

Diplomski rad

Studentica: Anđela Petrović

JMBAG studentice: 0067553549

Mentor: izv. prof. dr. sc. Šime Smolić

Zagreb, lipanj 2023.

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada su financijski aspekti nezaposlenosti starijih osoba tijekom krize uzrokovane pandemijom bolesti Covid-19. Preciznije, u radu se analiziraju financijske prilike kućanstava osoba starih 50 i više godina koje su postale nezaposlene ili su morale raditi skraćeno radno vrijeme zbog ekonomskih posljedica krize. Specifični ciljevi diplomskog rada su istražiti obilježja starijih radnika koji su ostali bez posla zbog pandemije bolesti Covid-19, utvrditi razlike u financijskoj situaciji i obrazovanju starijih radnika i usporediti razinu i ulogu financijskih potpora (npr. od države, poslodavaca i dr.) u različitim članicama Europske unije (EU). U radu se polazi od pretpostavke da se u vrijeme pandemije dodatno pogoršao njihov radni status.

U radu će se također provesti i posebna analiza tržišta rada u zemljama EU tijekom Covid-19 krize. Analiza rada bit će usmjerena na povezanost nezaposlenosti i financijskih poteškoća koje su nastale za vrijeme pandemije, s posebnim naglaskom na mjere za očuvanje radnih mjesta i stabiliziranje financijskog stanja kućanstava. Kako bi se istražili glavni ciljevi diplomskog rada, upotrijebit će se podaci prikupljeni tijekom ljeta 2020. u sklopu istraživanja „SHARE Corona“. Također, a zbog činjenice da su svjetska tržišta rada kroz povijest često bila obilježena kolektivnim otpuštanjima radnika, najčešće prouzročenih ekonomskim krizama (primjer iz novije povijesti predstavlja globalna financijska kriza 2008. godine), u radu će se prikazati i usporedba nezaposlenosti između ove dvije krize, s posebnim osvrtom na radno sposobne osobe u dobi od 50 i više godina, koje su, prema istraživanjima, općenito ugroženija skupina na tržištu rada.

Rezultati ukazuju kako je Covid-19 kriza prouzročila dramatičan i brz porast nezaposlenosti, ali je gospodarstvo pokazalo fleksibilnost i sposobnost da se prilagodi krizi. Analiza „SHARE Corona“ dodatno potvrđuje važnost sigurnog očuvanja radnih mjesta za najranjivije skupine na tržištu rada, s ciljem osiguranja njihove egzistencije i povećanja otpornosti na utjecaje krize. Održavanje stabilnih radnih mjesta za tu populaciju igra ključnu ulogu u zaštiti njihovog financijskog i socijalnog blagostanja u vrijeme krize.

Ključne riječi: nezaposlenost, osobe 50+, državne potpore i mjere za zapošljavanje, Covid-19, SHARE

SUMMARY

The topic of this thesis is the financial aspects of unemployment among older workers as a result of the Covid-19 pandemic. More precisely, the paper analyzes the financial circumstances of households of people aged 50 and over who became unemployed or had to work reduced hours due to the economic consequences of the crisis. The specific goals of the thesis are to investigate the characteristics of older workers who lost their jobs due to the Covid-19 pandemic, to determine differences in the financial situation and education of older workers, and to compare the level and role of financial support (e.g. from the state, employers, etc.) in different European union (EU) member states. It is to be expected that the time of the pandemic further worsened their working status. The paper will also carry out a special analysis of the labor market in EU countries during the Covid-19 crisis. The analysis will be focused on the connection between unemployment and financial difficulties that arose during the pandemic, with a special emphasis on measures to preserve jobs and stabilize the financial situation of households. In order to investigate the main objectives of the thesis, data collected during the summer of 2020 as part of the "SHARE Corona" research will be used. Also, due to the fact that the world labor markets throughout history have often been characterized by collective layoffs of workers, most often caused by economic crises (an example from recent history is the global financial crisis of 2008), the paper will also present a comparison of unemployment between these two crises, with a special focus on working age population over 50, who, according to research, are generally a more vulnerable group on the labor market.

The results indicate that the Covid-19 crisis caused a dramatic and rapid increase in unemployment, but the economy showed flexibility and the ability to adapt to the crisis. The "SHARE Corona" analysis additionally confirms the importance of safely preserving jobs for the most vulnerable groups on the labor market, with the aim of ensuring their existence and increasing resistance to the effects of the crisis. Maintaining stable jobs for this population plays a key role in protecting their financial and social well-being in times of crisis.

Key words: unemployment, persons 50+, state aid and employment measures, Covid-19, SHARE

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je **diplomski rad** isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Studentica:

U Zagrebu, _____

(potpis)

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Sadržaj i struktura rada.....	2
1.3. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	2
2. TRŽIŠTE RADA U HRVATSKOJ.....	3
2.1. Pojam i razvoj tržišta rada u Hrvatskoj	3
2.2. Uloga države i mjere za očuvanje radnih mjesta	4
2.3. Oporezivanje rada u Hrvatskoj te njegovi učinci na ponašanje ljudi.....	5
2.4. Stariji radnici na tržištu rada.....	7
3. USPOREDBA NEZAPOSLENOSTI ZA VRIJEME GLOBALNE FINANCIJSKE KRIZE I KRIZE UZROKOVANE PANDEMIJOM BOLESTI COVID-19	9
3.1. Nezaposlenost u Europskoj uniji i SAD-u za vrijeme Covid-19 krize	9
3.2. Nezaposlenost u Europskoj uniji i SAD-u za vrijeme globalne financijske krize.....	16
3.3. Nezaposlenost u Hrvatskoj za vrijeme Covid-19 krize	22
3.4. Nezaposlenost u Hrvatskoj za vrijeme globalne financijske krize	26
4. ANALIZA FINANCIJSKIH ASPEKATA NA TRŽIŠTU RADA OSOBA STARIJIH OD 50 GODINA ZA VRIJEME COVID-19 KRIZE	29
4.1. Metode i podaci.....	29
4.2 Povezanost nezaposlenosti i financijskih poteškoća u pandemiji Covid-19	30
4.3 Financijske potpore tijekom pandemije Covid-19.....	41
5. ZAKLJUČAK	44
LITERATURA.....	46
POPIS TABLICA.....	49
POPIS SLIKA.....	49
ŽIVOTOPIS	51

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Kriza uzrokovana novim koronavirusom zadala je snažan udarac europskim ekonomijama, ali i svjetskom gospodarstvu u cjelini. Zbog toga je značajan broj radnika osjetio negativne posljedice, bilo u vidu smanjenja ukupnih prihoda ili u vidu dobivanja otkaza. Među njima, nezaposlenost i nejednakost posebno je pogodila osobe starije od 50 godina, a koji su i prije pandemije bili češće dugotrajno nezaposleni i ekonomski neaktivni nego ostale skupine radno sposobnog stanovništva.

U prvih nekoliko mjeseci nakon izbijanja pandemije od iznimne važnosti bila je uloga države. Kao što je to bio slučaj u većini europskih zemalja, i hrvatske vlasti su reagirale mjerama kako bi spriječile financijski udar na kućanstva i očuvale radna mjesta (npr. kroz mjere porezne politike, povećanjem proračunskih rashoda, potporama za očuvanje radnih mjesta). Važno je istaknuti kako je trošak krize uzrokovane pandemijom u 2021. godini iznosio 28,5 milijardi kuna, a pritom je najveću stavku predstavljala mjera za očuvanje radnih mjesta i podršku zdravstvenom sustavu. Na vrhuncu krize koristilo ju je više od 600 tisuća radnika i više od 100 tisuća poslodavaca (HNB, 2021).

S obzirom na to da među zaposlenom populacijom, osobe starije od 50 godina na tržištu rada predstavljaju najranjiviju skupinu i, prema tome, najteže odolijevaju utjecaju šokova na tržištu rada, glavni cilj ovog diplomskog rada je prikazati učinke pandemije na njihovu (ne)zaposlenost i posljedično financijske poteškoće. Europsko, kao i američko gospodarstvo, je tijekom 2020. godine doživjelo snažan udarac, snažniji i od onoga koji je donijela globalna kriza i recesija desetljeće ranije, ali i novi izazov budući da se pojavila globalna potreba za zaštitom sigurnosti i zdravlja ljudi. Potaknuti lošim ishodima na tržištu rada za starije radnike u ovoj zdravstvenoj krizi, kao i iskustvom iz Globalne financijske krize, specifični cilj ovog diplomskog rada je istražiti međusobni odnos nezaposlenosti i financijskih poteškoća među starijim radnicima u Europi.

1.2. Sadržaj i struktura rada

Rad je podijeljen u pet cjelina. Nakon uvodnih razmatranja, u drugom dijelu analizira se tržište rada u Hrvatskoj, dok se u trećem poglavlju prikazuje usporedba nezaposlenosti za vrijeme Globalne financijske krize i krize uzrokovane pandemijom bolesti Covid-19. Četvrto poglavlje analizira financijske aspekte na tržištu rada osoba starijih od 50 godina za vrijeme Covid-19 krize. Rad završava zaključnim razmišljanjima te popisom literature, slika i tablica upotrijebljenih u radu.

1.3. Izvori podataka i metode prikupljanja

Za potrebe pisanja ovog diplomskog rada upotrijebljena je dostupna stručna i znanstvena literatura (knjige, članci, statistički izvještaji, mrežni izvori i slično), kao i baze podataka Eurostata, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, burze rada SAD-a i slično. Također, za glavnu analizu rada korišteni su primarni podaci prikupljeni u istraživanju „SHARE Corona“ za analizu populacije starije od 50 godina na tržištu rada. Tijekom pisanja rada korištene su i znanstvene metode indukcije i dedukcije, analize i sinteze, komparacije i deskripcije.

2. TRŽIŠTE RADA U HRVATSKOJ

2.1. Pojam i razvoj tržišta rada u Hrvatskoj

Prema Božiković (2021, str. 1), tržište rada je „ponuda i potražnja radnika uključujući njihovu pripremu, zapošljavanje, napredovanje, otkaz, čekanje na posao, konkurenciju u traženju posla i na samom poslu“. Tržište rada iznimno je važno za dobro funkcioniranje gospodarstva. Sva dobra i usluge dostupne potrošačima imaju ishodište u tržištu rada. Ako nedostaje radnika, može nedostajati i proizvoda i/ili usluga. Kolika je važnost tržišta rada najbolje pokazuje razdoblje pandemije bolesti Covid-19 2020. i 2021. godine kad je došlo do „zatvaranja“ na globalnoj razini. Isto tako, kad se gospodarstvo ponovno počelo otvarati, mnogi ljudi se nisu vratili nisko plaćenim poslovima poput usluživanja hrane i maloprodaje što je dovelo do ogromnog nedostatka radnika, skraćivanja radnog vremena, zatvaranja ili smanjenja proizvodnje i ponude usluga.

Ono što je osobito važno za razvoj tržišta rada je integracija gospodarskih aktivnosti unutar Zapadne Europe koji je tijekom zadnjih 40 godina stalan, no još uvijek nedovršen proces. U središtu tih procesa je razvoj Europske zajednice čiji je opći cilj bilo kretanje prema stvaranju zajedničkog gospodarskog tržišta, a time i tržišta rada spajanjem nacionalnih tržišta. Unatoč tome, tržišta rada država članica Europske unije (EU) i dalje se opisuju kao uglavnom fragmentirana i samostalna, kojima upravljaju pojedinačni regulatorni sustavi i pregovaračke strukture s relativno malom mobilnošću radne snage među zemljama. Istovremeno, integracija nacionalnih tržišta rada je izričito povezana s uzastopnim fazama šire europske ekonomske integracije (Raines, 2000).

Prema ranije navedenome, neovisno o načinu ustrojstva i rada, ako tržište rada ne funkcionira dobro u jednoj zemlji, posljedice ostavljaju utjecaj i na druge zemlje. Zbog toga siromašne regije dobivaju pomoć za uspostavu infrastrukturnih projekata, čija je korist dugoročna i potiče gospodarski razvoj, a time i razvoj tržišta rada. Stoga se može zaključiti kako Hrvatska kao članica EU stvara i oblikuje tržište rada kroz socijalne politike usmjerene ka deregulaciji tržišta rada koje bi trebale rezultirati stjecanjem egzistencijalne sigurnosti, osobito u razdobljima krize, kada je od posebne važnosti osigurati i očuvati radna mjesta. (Ekonomski institut Zagreb, 2023).

2.2. Uloga države i mjere za očuvanje radnih mjesta

Usljed globalne pandemije bolesti Covid-19 i zatvaranja gospodarstava, ključno je bilo pružiti podršku poslodavcima i radnicima kako bi zadržali svoje prihode i kako bi se osigurala fleksibilnost u njihovim odnosima tijekom ograničene mogućnosti poslovanja. Prateći europska i globalna kretanja, Hrvatska je također uvela nove politike kreirane za borbu protiv negativnih učinaka pandemije. Prema KPMG Croatia (2020) Vlada Republike Hrvatske donijela je sljedeće mjere radi očuvanja radnih mjesta i ublažavanja posljedica pandemije Covid-19 na tržište rada:

- potpore za očuvanje radnih mjesta u sektorima pogođenima bolesti Covid-19,
- obustavu postojećih potpora za zapošljavanje te potporu za samozapošljavanje radi osiguranja dodatnih sredstava za potpore za očuvanje radnih mjesta u sektorima pogođenima bolesti Covid-19,
- produženje potpora za stalne sezone,
- odgodu plaćanja novčane naknade poslodavcima obveznicima kvotnog zapošljavanja osoba s invaliditetom i izuzetke od obveze kvotnog zapošljavanja osoba s invaliditetom.

U praksi su ove mjere značile kako većina poslodavaca ima pravo na nadoknadu troškova plaće u visini minimalne neto plaće po zaposlenom u razdoblju od tri mjeseca, a počevši od 1. ožujka 2020. godine. Ovim mjerama štitile su se sljedeće ciljane skupine radnika:

- radnici zaposleni kod poslodavca iz prihvatljivih sektora i prihvatljivih poslodavaca,
- ne uključuje vlasnike, suvlasnike, osnivače, članove uprave, direktore, prokuriste i sl., uz izuzeće poslodavaca kod kojih je zaposleno do 10 radnika i vlasnika obrta (KPMG Croatia, 2020).

Vlada je kasnije donijela odluku o proširenju ovih pravila, odnosno o produljenju vremena u kojem korisnici mogu primati naknadu do iznosa od 4000 kuna po zaposlenom koji ispunjava uvjete za primanje naknade. Tako su zaposlenici poduzeća koji ispunjavaju uvjete mogli primati ovu mjesečnu naknadu za tri mjeseca pod uvjetom da ih njihovi poslodavci zadrže u radnom odnosu i djelomično financiraju naknadu do visine mjesečne neto plaće koju radnici inače primaju (KPMG Croatia, 2020).

Ove zaštitne mjere Vlade potaknule su prilagodbu tržišta rada na kojem je uvedeno kraće radno vrijeme kako bi poduzeća lakše prebrodila pandemiju i na taj način omogućila radnicima da

zadrže svoja radna mjesta. Također, poslodavce se poticalo da radnicima omoguće rad od kuće u mirnijem i sigurnijem okruženju koje na najmanju moguću mjeru svodi mogućnost zaraze SARS-CoV-2 virusom. Osim navedenih mjera, država je provela i regulatorne prilagodbe usmjerene na zaštitu zdravlja i sigurnost na radnom mjestu koje uključuju pridržavanje zdravstvenih i sigurnosnih propisa te epidemioloških mjera na radnom mjestu kako bi se spriječilo širenje zaraze, a prilagođen je i sustav eGrađani koji nudi nove digitalne alate za pristup javnim uslugama pa tako i za posredovanje na tržištu rada, što olakšava komunikaciju radnika i poslodavca te komunikaciju poslodavaca s poreznom upravom. Uz navedene mjere, Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR) je do 30.6.2022. godine provodila mjeru „Obrtna sredstva Covid-19“ kao privremenu mjeru kako bi kreditiranjem poduzećima pomogla u financiranju tekućeg poslovanja te podmirenju kratkoročnih i drugih kratkoročnih obveza (HBOR, 2022).

Pandemija bolesti Covid-19 se izrazito snažno odrazila na hrvatsko gospodarstvo i poslovne aktivnosti većine poduzetnika u Hrvatskoj. Mjere za očuvanje radnih mjesta odgovor su Vlade Hrvatske na globalni izazov kojima je cilj bio očuvati i zaštititi gospodarsku aktivnost, poduzetnicima pomoći u poslovanju u novim i nepredvidivim okolnostima, a radnicima pomoći u očuvanju radnih mjesta i povratku na puni opseg rada koji su obavljali prije pandemije.

2.3. Oporezivanje rada u Hrvatskoj te njegovi učinci na ponašanje ljudi

Oporezivanje rada vezano je uz oporezivanje dohotka svakog pojedinog radnika. Porez na dohodak utvrđuje se i plaća prema odredbama Zakona o porezu na dohodak (NN 115/16, 138/20). Porezni obveznik poreza na dohodak je fizička osoba koja ostvaruje dohodak, a ovaj porez utvrđuje se i plaća za kalendarsku godinu, osim ako je Zakonom drugačije određeno. Godišnji porez na dohodak plaća se po stopi od 20 % na poreznu osnovicu do visine 47.780,28 eura te po stopi od 30 % na dio porezne osnovice koji prelazi iznos od 47.780,28 eura.

Porezi koji izravno oporezuju rad u Hrvatskoj su:

- doprinosi za mirovinsko osiguranje (doprinosi zaposlenika ili doprinosi „iz plaće“) i
- doprinosi za zdravstveno osiguranje (doprinosi poslodavca ili doprinosi „na plaću“),
- porez na dohodak,
- prirez porezu na dohodak.

Kada razmatramo oporezivanje rada, uvijek uzimamo u obzir učinke na ponašanje radnika i ponudu rada. Ponuda rada ovisi o visini realne neto plaće, a potražnja za radom ovisi o visini realnog bruto troška rada za poduzeće. Bitna stavka pri analizi utjecaja poreza na zaposlenost i rast je porezni klin, tzv. prevaljivanje poreza koje ovisi o elastičnosti ponude i potražnje na tržištu rada, ali i o drugim faktorima koji određuju fleksibilnost plaća (sindikati, minimalna zakonska plaća, distribucija dohotka i sl.). Dakle, u tržištima sa neelastičnom ponudom rada, porezni klin će se prevaliti na radnike, što će smanjiti njihovu neto plaću, dok će bruto trošak plaće za poslodavca ostati isti. Isto vrijedi i obrnuto. Radnici će zbog smanjenja neto plaće promijeniti svoje ponašanje, ovisno o tome prevlada li učinak dohotka ili učinak supstitucije. Ako prevlada učinak dohotka, radnici će htjeti raditi više kako bi nadoknadili manjak plaće, što će dovesti do veće ponude rada na tržištu. Suprotno tome, prevlada li učinak supstitucije, radnici će nuditi manje rada i više se opuštanje (Šimović i Deskar-Škrbić, 2020).

Kada je riječ o pandemiji bolesti Covid-19, osobito je vidljiv utjecaj „lockdowna“ na javno financiranje gdje je došlo do smanjenja prihoda i rasta rashoda, te povećanja javnog duga kao i deficita državnog proračuna za oko 3 milijarde eura. Kako bi umanjili ekonomske štete od koronavirusa, a s ciljem djelovanja i pomoći u ožujku 2020. godine država donosi neke od mjera.

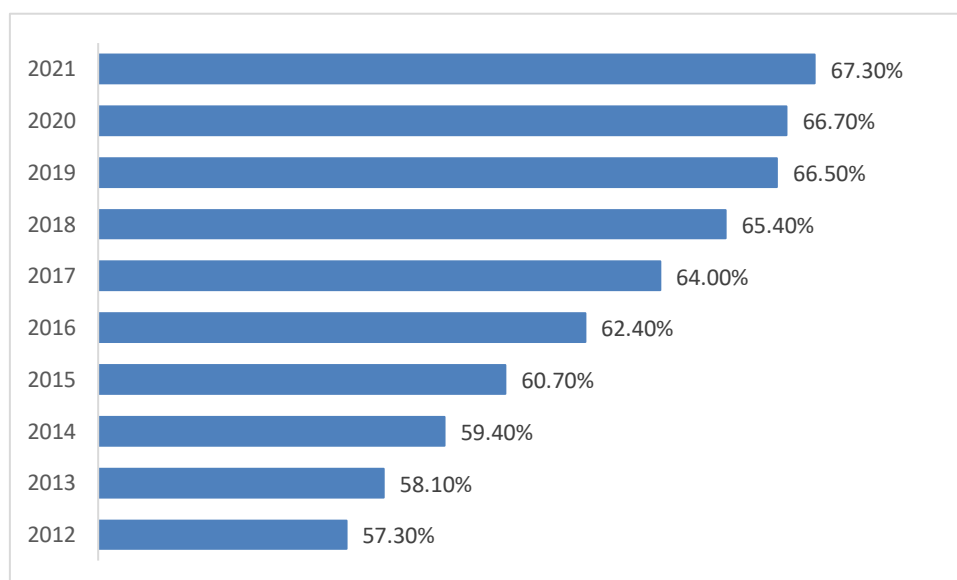
Prvi dio mjera uključivao je odgodu plaćanja javnih davanja, poput poreza na dohodak i dobit, doprinosa na plaće na tri mjeseca, a s mogućnošću produljenja za još tri te omogućavanje obročne otplate duga na 24 mjeseca. Mjere za financijsku likvidnost uključivale su moratorij na obveze prema HBOR-u i komercijalnim bankama od tri mjeseca, kredite za likvidnost, reprogramiranje drugih obveza i beskamratne zajmove za općine, gradove, županije, zdravstveno i mirovinsko osiguranje. Uz promjene u poreznom sustavu, pojačani i pojednostavljeni postupci naplate javnih davanja također su se pojavili kao odgovor na pandemijsku krizu (Žunić Kovačević, 2021).

Nadalje, u 2021. su na snagu stupile izmjene poreza na dohodak pa je tako vidljivo snižavanje poreznih stopa s promjenom poreznih razreda, i to gornje porezne stope sa 36 na 30 % te niže porezne stope sa 24 na 20 % (NN 115/16, 138/20). Mjere kratkoročnog djelovanja unutar poreznog sustava namijenjene su olakšavanju trenutnog poreznog položaja gospodarstvenika i imaju pozitivan učinak za porezne obveznike, ali ne predstavljaju sustavna rješenja koja će se zadržati nakon krize. Međutim, dugoročne posljedice poreznih mjera protiv Covida-19 i dugoročni pozitivni učinci mogu se ostvariti zadržavanjem rješenja koja smanjuju oporezivanje rada ili dohotka od rada.

2.4. Stariji radnici na tržištu rada

Prema podacima Eurofounda (2022), starenje europskog stanovništva predstavlja izazov kada je riječ o zapošljavanju, radnim uvjetima, životnom standardu i dobrobiti, a odražava se i na održivost mirovinskog sustava i opskrbu radnom snagom. Također, prema izvještaju Eurofounda za 2021. godinu, „smanjenje i povećanje dohotka bili su manje uobičajeni među starijim osobama, za koje su se mirovine pokazale stabilnim izvorom dohotka. Međutim, rashodi povezani s pandemijom, kao što su troškovi vezani za osobni prijevoz i usluge skrbi, uzrokovali su financijske poteškoće, posebice za skupine osoba s niskim dohotkom“ (Eurofound, 2021).

Slika 1 Stopa zaposlenosti starijih radnika u EU-27, 2012.- 2021.

Izvor: izrada autorice prema podacima Eurostata

Dugogodišnji trend rasta zaposlenosti među starijim osobama u EU nastavio se i tijekom pandemije. Iako je još uvijek znatno niža u odnosu na mlađu populaciju, stopa zaposlenosti među osobama u dobi od 50 do 64 godine porasla je sa 51,5 % u 2005. na 66,7 % u 2020. godini (Eurofound, 2021). Međutim, iz Slike 1 od 2019. do 2020., vidljiv je porast stope zaposlenosti za samo 0,2 postotna boda (od 66,5 % do 66,7 %) te od 2020. do 2021. za 0,8 postotnih bodova (66,70 % do 67,30 %).

Ovaj dugotrajni trend povećanja zaposlenosti uglavnom se odnosi na žene, ali je važno istaknuti kako je stopa zaposlenosti među ženama i dalje znatno ispod stope zaposlenosti muškaraca, i kako žene češće nego muškarci rade skraćeno radno vrijeme (Eurofound, 2014). U razdoblju

od 2019. do 2020. g. ukupna stopa zaposlenosti žena u dobi od 50 do 64 godine porasla je za +0,4 postotna boda (sa 60,3 na 60,7 %), dok je za muškarce u dobi od 50 do 64 godine ostala nepromijenjena (na 73,0 %).

Kada je riječ o nezaposlenosti na razini EU, uključujući istu dobnu skupinu i isti vremenski period, primjetno je da se ona blago smanjila za muškarce (s 5,1 % na 5,0 %), a ostala je stabilna za žene (na 5,2 %). Razlozi nepovoljnijeg trenda zapošljavanja žena u pandemijskim godinama zasigurno se mogu pronaći u činjenici da su one bile zastupljenije u sektorima najviše pogođenima gubitkom posla (putovanja i prijevoz, turizam, umjetnost i zabava te ugostiteljstvo) (Europska komisija, 2021).

Ako govorimo o nezaposlenosti prema spolu, možemo primijetiti kako su neke zemlje imale znatno nepovoljniji položaj žena u odnosu na muškarce. Dostupni podaci ukazuju da je primjerice u Finskoj stopa nezaposlenosti žena porasla za 1,2 postotna boda, dok je za muškarce ostala stabilna. Osobito nepovoljna kretanja su zabilježena i u Rumunjskoj i Švedskoj, gdje je stopa nezaposlenosti žena porasla za 0,6 postotnih bodova, odnosno 0,4 postotna boda više u odnosu na muškarce. U Italiji se pak nezaposlenost smanjila i za muškarce i za žene, ali za 0,4 postotna boda više za muškarce. S druge strane, u nekim zemljama podaci o nezaposlenosti ukazuju na povoljniju situaciju za starije žene nego za starije muškarce. To posebno vrijedi za Latviju i Estoniju gdje je nezaposlenost porasla za 0,9 postotnih bodova, odnosno 0,6 postotnih bodova više za muškarce nego za žene, te Grčku gdje je smanjena za 0,9 manje za muškarce nego za žene. Ovakvi zbirni podaci prikazuju dinamiku nezaposlenosti, gdje je sveukupno 10 % odraslih osoba u EU-u koje su radile prije pandemije, izjavilo kako je bilo nezaposleno u proljeće 2021. (Eurofound, 2021a).

Navedeni podaci sugeriraju kako je nezaposlenost trajnije stanje među starijim osobama, a isto tako se prijelaz iz nezaposlenosti u ekonomsku neaktivnost kod osoba starije životne dobi može dogoditi prije nego prijelaz u radni status.

3. USPOREDBA NEZAPOSLENOSTI ZA VRIJEME GLOBALNE FINACIJSKE KRIZE I KRIZE UZROKOVANE PANDEMIJOM BOLESTI COVID-19

3.1. Nezaposlenost u Europskoj uniji i SAD-u za vrijeme Covid-19 krize

Pandemija bolesti Covid-19 odrazila se na globalnu gospodarsku aktivnost, a EU i SAD su na različite načine nastojale umanjiti šokove na tržištu rada i utjecaj pandemije na kretanje nezaposlenosti. Promatrajući Sliku 2 vidljiv je pad zaposlenosti u SAD-u od 6,5 % u odnosu na 2019. godinu, dok podaci Eurostata govore kako je tržište rada u EU bilo stabilnije te je u 2020. godini zabilježen pad zaposlenosti od 1,3 % u odnosu na 2019. godinu (Bennett, 2021).

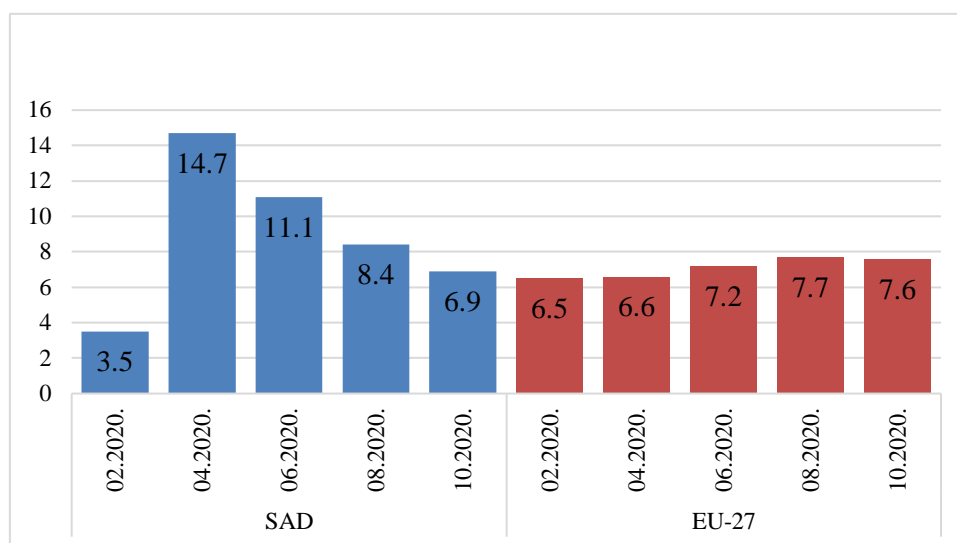
Slika 2. Zaposlenost u EU i SAD-u, 2019. i 2020.

Izvor: Bennett, 2021, *Fewer jobs have been lost in the EU than in the US during the COVID-19 downturn*, Pew Research Centre

U razdoblju od prva tri tromjesečja 2019. do 2020., otprilike 9,6 milijuna američkih radnika u dobi od 16 do 64 godine izgubilo je posao, dok je u EU unatoč većoj populaciji, ta brojka iznosila oko 2,6 milijuna. Kao što je vidljivo iz Slike 3, podaci Europske komisije u vremenu objave prvih slučajeva Covid-19 u veljači i travnju 2020. godine prikazuju kako je stopa nezaposlenosti u 27 zemalja članica Europske unije (EU-27) porasla sa 6,5 % na 6,6 %, tj. za 0,1 postotni bod, dok je u SAD-u skočila s 3,5 % na 14,7 %, tj. za 11,2 postotna boda (BLS 2022; Eurostat, 2022).

Slika 3. Stopa nezaposlenosti u EU-27 i SAD-u tijekom 2020.

Izvor: izrada autorice prema U.S. Bureau of Labor Statistics i Eurostat Data Explorer

U nastavku su prikazani podaci o nezaposlenosti osoba u dobi od 55 do 74 godine u EU-27 te u Eurozoni (EU-19) koja se službeno naziva euro područjem. EU-19 je monetarna unija 19 zemalja članica koje su usvojile euro kao primarnu valutu i jedino sredstvo plaćanja. Hrvatska se u euro zonu priključila kao 20. članica, 1. siječnja 2023. godine te iz navedenih razloga, a za potrebe ovog diplomskog rada, nije obuhvaćena u analizi podataka.

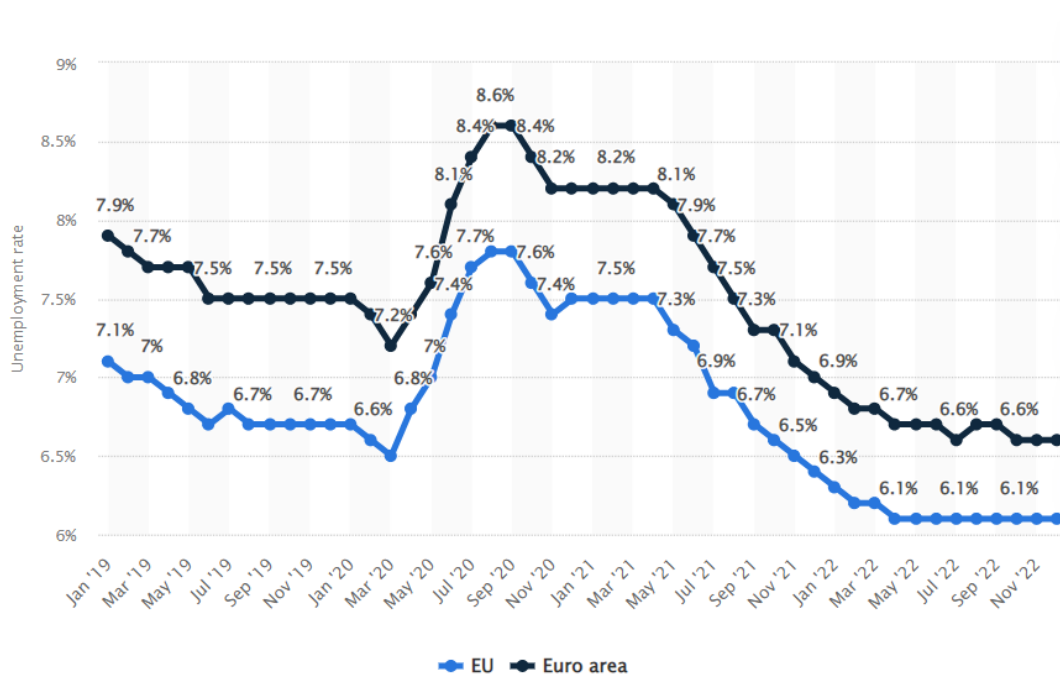
U analizi nezaposlenosti starijih radnika u EU korišteni su podaci Eurostata temeljeni na rezultatima Europske ankete o radnoj snazi (EU-LFS), a koja objavljuje tromjesečne i godišnje podatke o nezaposlenosti izravno izvedene iz mikro podataka ankete o radnoj snazi (ARS). Glavni pokazatelji o tržištu rada izrađuju se u skladu s međunarodnim sustavima klasifikacije. Definicije zaposlenosti i nezaposlenosti, kao i ostale karakteristike istraživanja slijede definicije i preporuke Međunarodne organizacije rada (ILO). Za potrebe ovog diplomskog rada, prikazat će se godišnji podaci o nezaposlenosti za dostupne godine trajanja pandemije Covid-19.

Negativan utjecaj bolesti Covid-19 na starije odrasle osobe može se pogoršati dodatnim poznatim čimbenicima rizika za nepovoljne ekonomske i medicinske ishode, primjerice nizak socioekonomski status (Miller, 2020). Dodatno, na gubitak posla i korištenje zdravstvene skrbi kod starijih osoba mogu utjecati karakteristike na razini zemlje specifičnih za pandemiju bolesti Covid-19. Veliki broj smrtnih slučajeva od bolesti Covid-19 u nekoj zemlji može motivirati starije osobe da ograniče ekonomske aktivnosti i odreknu se liječničkih pregleda kako bi se zaštitili od infekcije. Slično tome, stroge protupandemijske mjere koje su uspostavljene kako bi

se ograničilo širenje Covid-19 mogu nenamjerno dovesti do gubitka posla i manjeg korištenja zdravstvene skrbi iz razloga koji nisu povezani s Covid-19 (Ksinan Jiskrova i sur., 2021).

Mjesečna nezaposlenost u cijeloj EU općenito je padala tijekom 2019., dosegivši najnižu razinu od 6,5 % u ožujku 2020. Nakon toga, s početkom pandemije Covid-19 došlo je do naglog porasta nezaposlenosti sa vrhuncem od 7,8 % u kolovozu. Nezaposlenost je ostala visoka tijekom prve godine pandemije, dok je tijekom druge godine vidljiv primjetan pad. Od travnja do prosinca 2022. nezaposlenost u EU-u ostala je prilično konstantna na oko 6 %, a kako je vidljivo na Slici 4 niže.

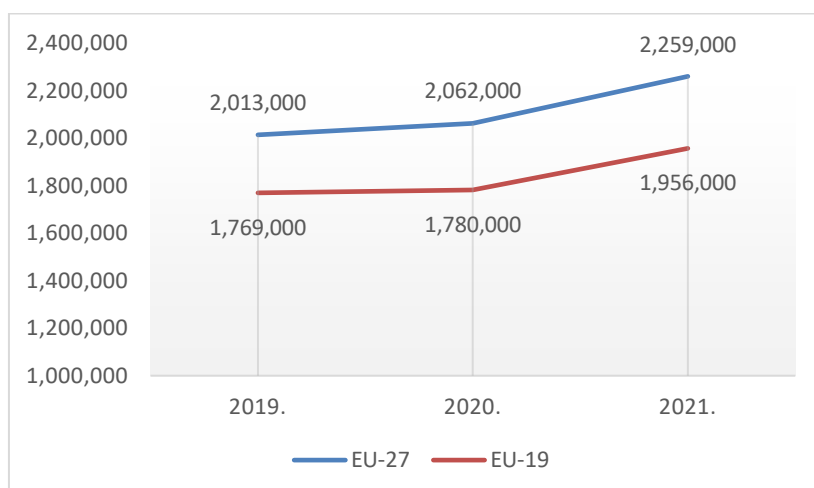
Slika 4. Stopa nezaposlenosti u EU-27 i EU-19, 2019.-2022.

Izvor: Statista, 2023. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/264887/monthly-unemployment-rate-in-the-eu-and-euro-area/>

Isto tako, podaci Eurostata ukazuju na rast nezaposlenosti osoba u dobi od 55 do 74 godine. Tijekom 2020. godine na razini EU-27 broj nezaposlenih starijih radnika porastao je za 49 000, dok je u 2021. godini zabilježen rast od 197 000. Sličan trend se zamjećuje u području Eurozone u kojoj je 2020. godine zabilježen rast od 11 000 nezaposlenih starijih radnika u odnosu na predpandemijsku 2019. godinu, dok u 2021. godini taj broj raste za 176 000 u odnosu na prethodnu godinu. Podaci su prikazani na Slici 5 u nastavku.

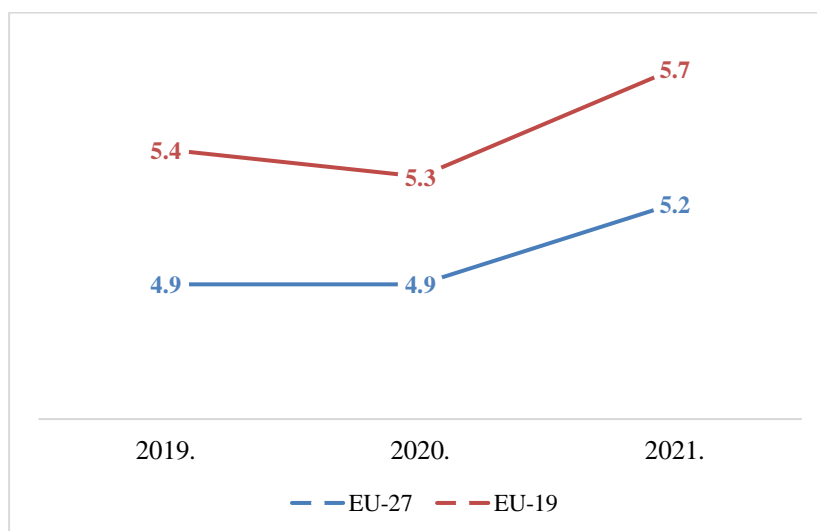
Slika 5. Nezaposlenost osoba 55-74 u EU-27 i EU-19, 2019. - 2021.

Izvor: izrada autorice prema podacima Eurostata

Nadalje, promatrajući udio radnika dobne skupine 55-74 u radnoj snazi, možemo zaključiti kako ovaj trend prati trendove kretanja nezaposlenosti starijih radnika tijekom prvog vala Covid-19 pandemije. Tako se na razini EU-27 ne bilježi promjena u udjelu starijih radnika u ukupnoj radnoj snazi, i u 2019. i u 2020. godini ona iznosi 4,9 %. Zabilježeni udio u 2021. godini je 0,3 postotna boda što iznosi 5,2 %. Sličan trend prati se i u Eurozoni pa se tako tijekom 2020. godine bilježi pad u udjelu starijih radnika u radnoj snazi za 0,1 postotni bod. S druge strane, u 2021. godini vidljiv je njihov značajniji rast za 0,4 postotna boda pa udio ovih radnika u ukupnoj radnoj snazi u 2021. godini raste sa 5,3 % na 5,7 %. Navedeni podaci su prikazani na Slici 6 u nastavku.

Slika 6. Udio stanovništva 55-74 u radnoj snazi u EU-27 i EU-19, 2019.-2021.

Izvor: izrada autorice prema podacima Eurostata

Promatramo li s druge strane tržište rada u SAD-u, ukupna zaposlenost, mjerena trenutnom anketom o stanovništvu (CPS), povećala se za 2,0 milijuna, dosegnuvši 158,6 milijuna do kraja 2019. godine. Nadalje, omjer zaposlenosti i broja stanovnika (postotak stanovništva u dobi od 16 i više godina) također se nastavio povećavati, dosegnuvši 61,0 %. U četvrtom tromjesečju 2019. bilo je 5,8 milijuna nezaposlenih, što je 341 000 manje nego godinu ranije, a stopa nezaposlenosti pala je na 3,5 %, najnižu stopu u 50 godina. Promjena broja nezaposlenih uslijedila je nakon 2 godine većeg pada. Nacionalna stopa nezaposlenosti smanjila se za 0,3 postotna boda tijekom godine, na 3,5 % u četvrtom tromjesečju 2019. Iako je smanjenje broja nezaposlenih bilo relativno malo prema povijesnim standardima, stopa nezaposlenosti pala je na najnižu razinu od 1969. kada je iznosila 3,4 % (BLS, 2020.). U 2019. godini stope nezaposlenosti pale su na 3,5 % i za muškarce i za žene, a kako je vidljivo na slici niže.

Slika 7. Stopa nezaposlenosti u SAD-u, 2019.-2022.

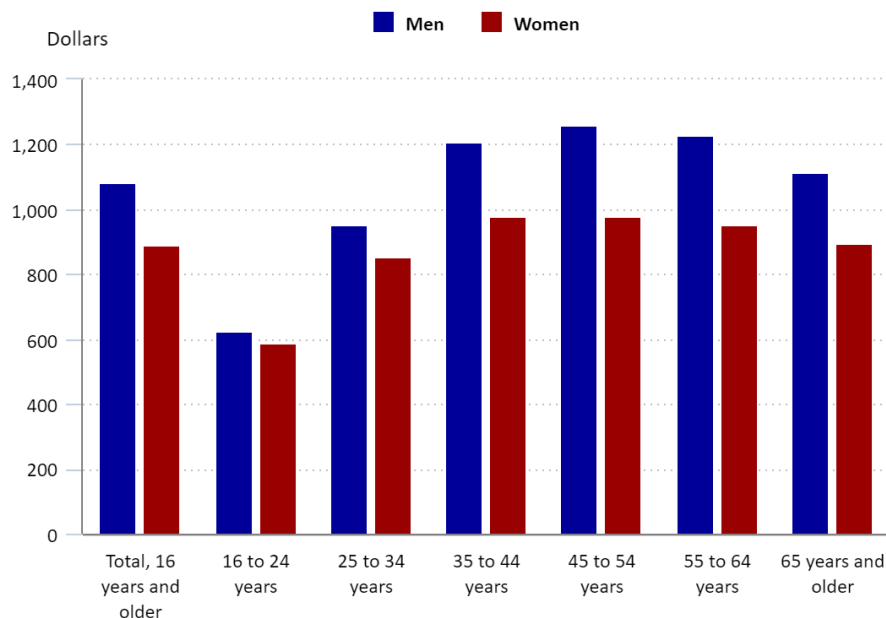

Izvor: Macrotrends, 2023. Dostupno na: <https://www.macrotrends.net/1316/us-national-unemployment-rate>

Kao što je već spomenuto, u 2019. je zabilježeno najdulje razdoblje ekspanzije u povijesti. Prema BLS-u, nacionalna stopa nezaposlenosti pala je na 3,5 %, što predstavlja najnižu razinu od 1969. godine. I stopa sudjelovanja radne snage i omjer zaposlenosti stanovništva također su porasli u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna zaposlenost je porasla za 2,0 milijuna do kraja 2019., dosegnuvši 158,6 milijuna. Broj ljudi koji su radili skraćeno radno vrijeme iz ekonomskih razloga se smanjio tijekom godine. Uobičajena prosječna tjedna plaća je porasla

na 917 USD u 2019., što je nadmašilo inflaciju mjerenu indeksom potrošačkih cijena za 3,5 % u odnosu na 2018. godinu. Međutim, zarade su i dalje varirale prema dobi i spolu, pokazujući slične obrasce kao i proteklih godina. Prosječne zarade su bile najniže za muškarce i žene u dobi od 16 do 24 godine, a slijedili su ih oni od 25 do 34 godine. Zarade muškaraca i žena u dobi od 35 do 64 godine bile su u rasponu od 1205 do 1260 USD, odnosno 955 do 978 USD. Odnos između plaća muškaraca i žena bio je viši među mlađim radnicima nego među starijim radnicima, s omjerom od 94,7 % za osobe od 16 do 24 godine u usporedbi s omjerom od 77,5 % za osobe od 45 do 54 godine, a kako je prikazano na Slici 8 niže.

Slika 8. Prosječna tjedna primanja radnika s punim radnim vremenom prema dobi i spolu, 2020.

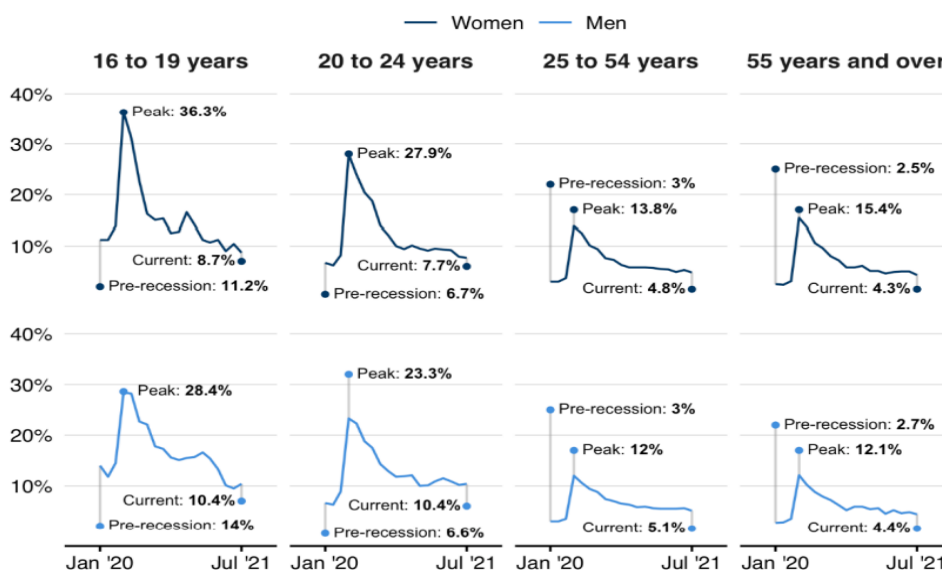

Izvor: Smith, Edwards and Duong, "Unemployment rises in 2020, as the country battles the COVID-19 pandemic," Monthly Labor Review, U.S. Bureau of Labor Statistics, June 2021, <https://doi.org/10.21916/mlr.2021.12>

U SAD-u je pandemija Covid-19 pogodila slične skupine radnika kao i u Europi, a prema Chetty, Friedman, Herden i Stepner (2020) recesija, koja je posljedica pojave bolesti Covid-19 se bitno razlikuje od tipičnih recesija. Prvo, došlo je do znatnog pada potražnje za uslugama, kao posljedica mjera donesenih za suzbijanje pandemije i reakcije potrošača na rizik od zaraze. Drugo, do jeseni 2020. godine zaposlenost radnika s nižim plaćama još uvijek je bila preko 20 % ispod vrijednosti prije pandemije. Veći oporavak je primjetan kod radnika s višim plaćama

(Chetty i sur., 2020). S druge strane, Congressional Research Service (2021) u svom izvještaju navodi kako su za starije dobne skupine stope nezaposlenosti bile mnogo niže u srpnju 2021. godine gdje je stopa nezaposlenosti za žene u dobi od 55 godina i više (4,3 %) bila nešto niža nego kod muškaraca iste životne dobi (4,4 %) (CRS Reports, 2021). Podaci iz navedenog izvještaja su prikazani na Slici 9 u nastavku.

Slika 9. Nezaposlenost prema spolu i dobi u SAD-u (siječanj 2020. - srpanj 2021.)

Izvor: CRS Reports, 2021

Prema podacima Američkog ureda za statistiku rada (Bureau of Labor Statistics), prosječna stopa nezaposlenosti u SAD-u za dobnu skupinu 55+ u 2019. godini iznosila je 2,7 %. U 2020. godini, stopa se povećala na 6,4 % kao rezultat ekonomskih posljedica pandemije Covid-19, a u travnju 2020. godine dosegla je svoj vrhunac od čak 13,6 %. Kako se ekonomija postepeno počela oporavljati, u 2021. godini, stopa se smanjila na 5,1 % što je vidljivo na slici niže.

Slika 10. Stopa nezaposlenosti u dobi 55-64 u SAD-u, 2019.-2021.

Izvor: *Federal Reserve Bank of St. Louis, 2023. Dostupno na: <https://fred.stlouisfed.org/series/LNS14024230#0>*

Iz prikazanih podataka se može zaključiti kako je pandemija bolesti Covid-19 ostavila negativan trag na tržište rada i zaposlenost starijih radnika, kako u Europi tako i u Sjedinjenim Američkim Državama koje bilježe pad zaposlenih i rast stope nezaposlenih osoba starije dobi. Obje su bile suočene i još uvijek se suočavaju s mogućnošću kolapsa tržišta rada, a koji posljedično može rezultirati dugotrajnom neizvjesnošću i usporavanjem ekonomskog oporavka, odnosno dugotrajnom nezaposlenošću. Kako bi se izbjegao i/ili ublažio utjecaj pandemije na tržišta rada, pribjegli su velikom porastu skraćenog radnog vremena i niza drugih mjera za očuvanje radnih mjesta, svjesni da nakon krize, bez radnih mjesta nema ni ekonomskog oporavka.

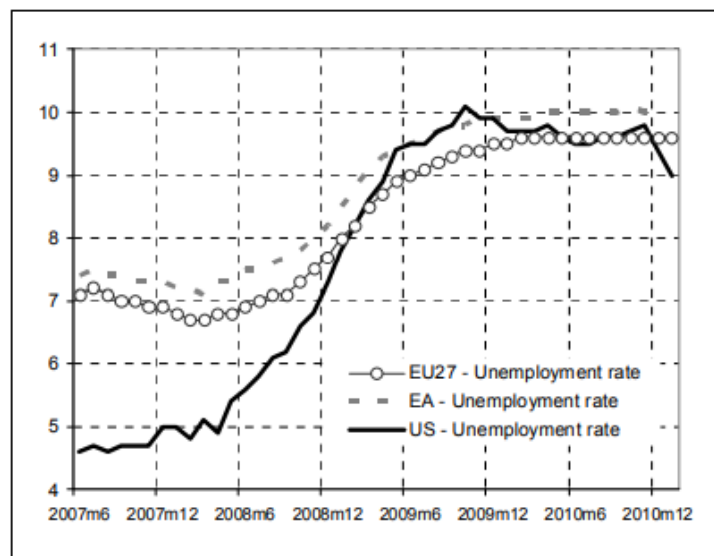
3.2. Nezaposlenost u Europskoj uniji i SAD-u za vrijeme globalne financijske krize

Ekonomске recesije značajno utječu na status zaposlenosti pojedinaca (Smith 2009). Rast stope sudjelovanja u radnoj snazi usporava ili se ponekad čak i zaustavlja, a nezaposleni radnici vjerojatnije će napustiti tržište rada (Eschtruth i Gemus 2002). Utjecaj globalne financijske krize na stariju populaciju doveo je do pogoršanja životnih uvjeta i porasta materijalne deprivacije, posebice među pojedincima s najnižim primanjima te ženama (Foster i Walker

2013). Unatoč gospodarskom padu, stope zaposlenosti starijih muškaraca tijekom globalne recesije bile su jednako visoke zbog dva suprotna trenda: rasta sudjelovanja starijih muškaraca u radnoj snazi i smanjenja njihove sigurnosti posla u odnosu na mlađe radnike (Smith, 2009).

Učinak financijske krize na nezaposlenost osjetio se ranije i jače u SAD-u nego u EU-27, a kako je vidljivo na Slici 11 stopa nezaposlenosti u SAD-u počela se povećavati u ljeto 2007. kada je iznosila 4,6 %. Udvostručila se za manje od dvije godine i dosegla vrhunac od 10,1 % u listopadu 2009. Od tada se postupno smanjuje i iznosi 9,0 % u siječnju 2011. godine. Tržište rada EU-27 bilo je relativno otpornije. Stopa nezaposlenosti počela se povećavati u proljeće 2008. kada je iznosila 6,8 %, a dosegla je svoj vrhunac u veljači 2010. (9,7 %) te je od tada stabilna. Zaključno, kao posljedica krize, stopa nezaposlenosti u EU-27 povećala se za manje od 3 postotna boda u usporedbi sa 5,5 postotnih bodova u SAD-u.

Slika 11. Stope nezaposlenosti u EU-27 i SAD-u za vrijeme globalne financijske krize

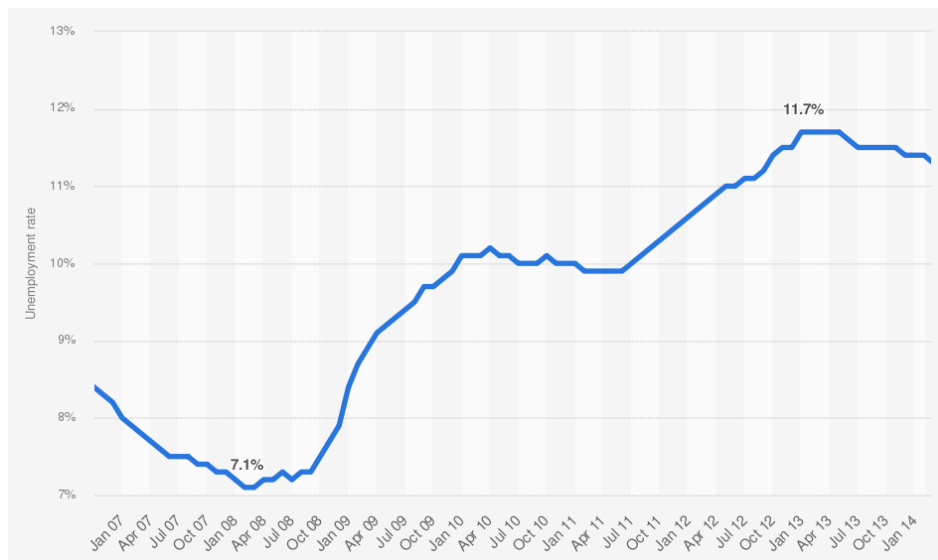

Izvor: European Commission, 2011. Dostupno na: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_briefs/2011/pdf/eb13_en.pdf

Kada promatramo zasebno EU-27, možemo primijetiti kako je nezaposlenost naglo porasla od početka krize 2008. godine. Nakon što je 2008. godine dosegla najnižu razinu u desetljeću (7,1 %), iduće godine se vidno povećala pa je tako 2009. stopa nezaposlenosti iznosila 9,2 %. Međutim, iako je tijekom 2009. godine došlo do nekih poboljšanja, kriza se nastavila snažno odražavati na gospodarstvo i dalje se osjećala niz godina nakon. To nam potvrđuje i činjenica

da je stopa nezaposlenosti svoj vrhunac dosegla u siječnju 2013. godine kada je iznosila čak 11,7 %, a kako je prikazano na Slici 12.

Slika 12. Stopa nezaposlenosti u EU-27, 2007. - 2013.

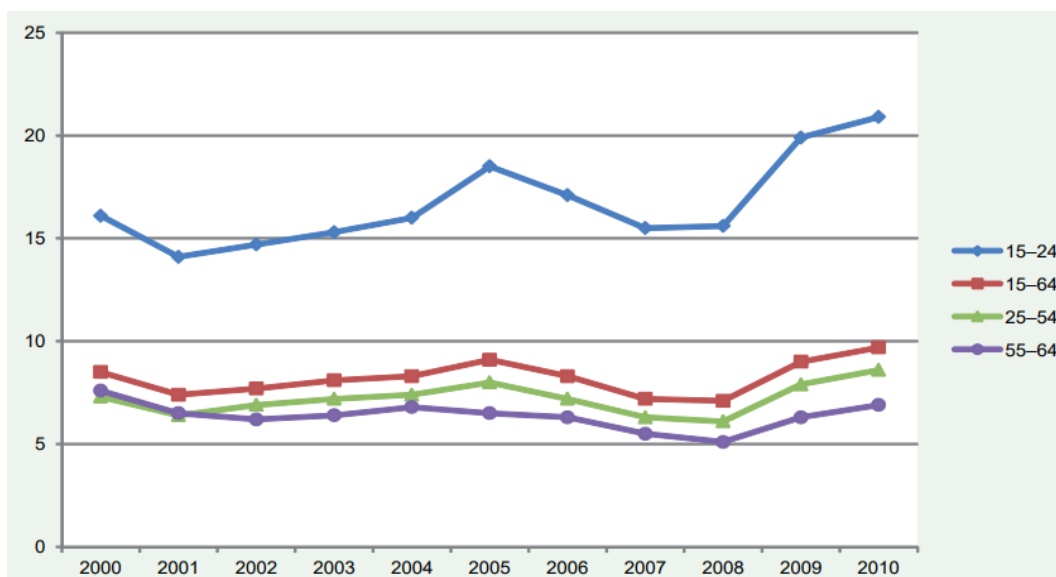

Izvor: Statista 2023. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/685957/unemployment-rate-in-the-european-union/>

Analiza Eurofounda (2012) prikazuje status žena i muškaraca u dobi između 55 i 64 godine na tržištu rada u EU-27 pri čemu je koristila podatke koje je Eurostat prikupio putem ARS i statistike Europske unije o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC), kao i Eurostatove projekcije stanovništva. Prema rezultatima analize, u promatranom razdoblju udio stanovništva u dobi od 55 do 64 godine je znatno porastao (sa 16,1 % na 18,1 %) te je 2010. godine prvi puta premašio udio stanovništva u dobi od 15 do 25 godina. Uslijed ovog trenda su se stope zaposlenosti starijih osoba nastavile povećavati tijekom recesije nakon značajnog povećanja zabilježenog početkom desetljeća.

Stariji radnici uglavnom su pošteđeni utjecaja rastuće nezaposlenosti koja je nerazmjerno pala na mlađe radnike. U razdoblju 2000. – 2010. stopa nezaposlenosti mladih porasla je sa 16,1 % na 20,9 % (što odgovara relativnom porastu od približno 30 %). U istom razdoblju, stopa nezaposlenosti među starijim radnicima smanjila se sa 7,6 % na 6,9 % (što odgovara relativnom smanjenju od 10 %) (Eurofound, 2012). Navedeni podaci vidljivi su na Slici 13 niže.

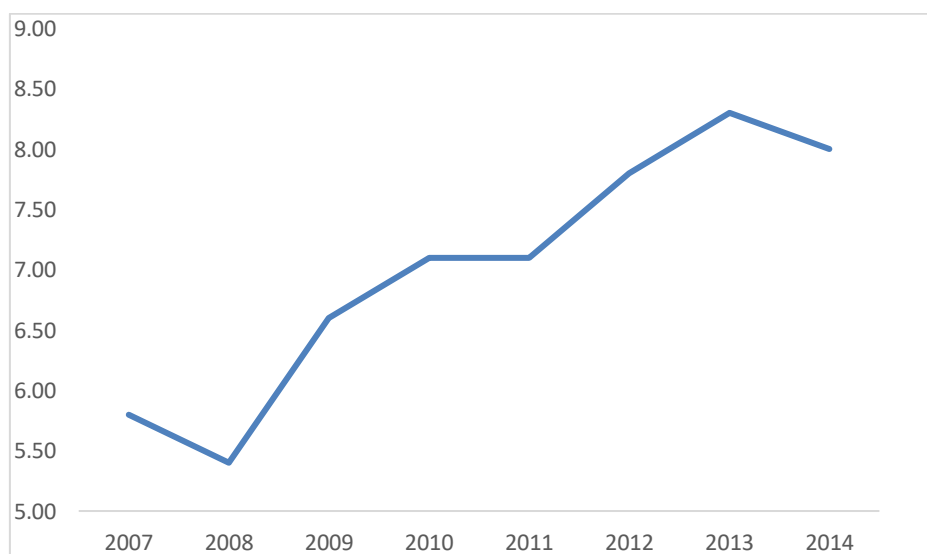
Slika 13. Stopa nezaposlenosti u EU-27 po dobnim skupinama

Izvor: Eurofound, 2011. Dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2012/labour-market-social-policies/employment-trends-and-policies-for-older-workers-in-the-recession>

Kao što je već spomenuto, na početku same krize stopa nezaposlenosti bila je izrazito niska pa tako i promatrajući skupinu starijih radnika kada je 2008. godine iznosila 5,4 %. Tijekom sljedećih godina, ta se stopa postupno povećavala te je isto tako zabilježen vrhunac u postkriznom razdoblju 2010. od 7,10 % te 8,30 % 2013. godine, a kako je vidljivo na slici niže.

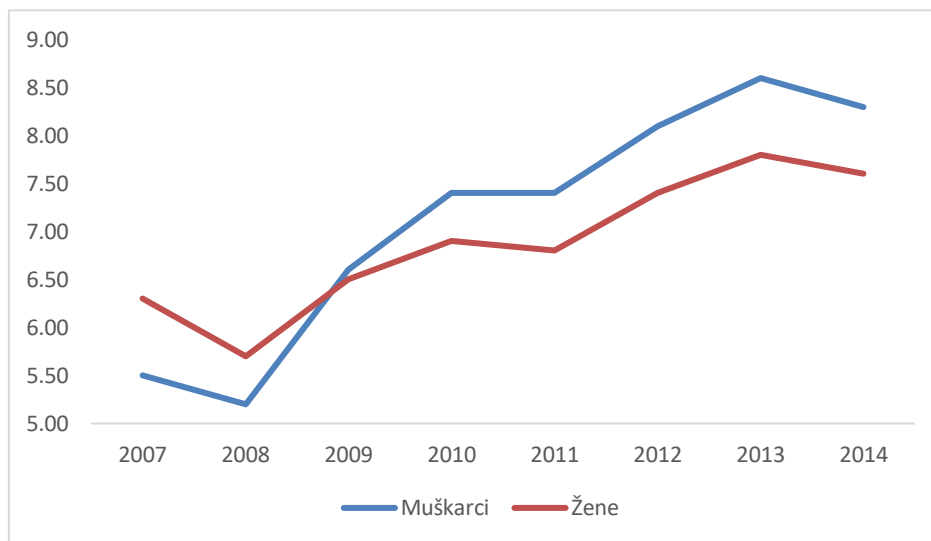
Slika 14. Stopa nezaposlenosti starijih radnika u dobi 55+ u EU-27, 2007.-2014.

Izvor: izrada autorice prema podacima Eurostata

Na Slici 15 niže, možemo uočiti kako je na samim počecima krize zabilježena veća nezaposlenost kod žena. Žene su često radile u dijelu radne snage koji ima niže plaće te su bile manje zaštićene od otkaza. Isto tako, veliki postotak žena radio je u privremenim, sezonskim i honorarnim poslovima koji su bili prvi na udaru krize. Tijekom druge faze krize primjećujemo veći rast nezaposlenosti kod muškaraca. Razlog za to je što su sektori u kojima dominiraju muškarci više izloženi ekonomskim padovima i usponima (proizvodnja i građevinarstvo) (Périvier, 2014).

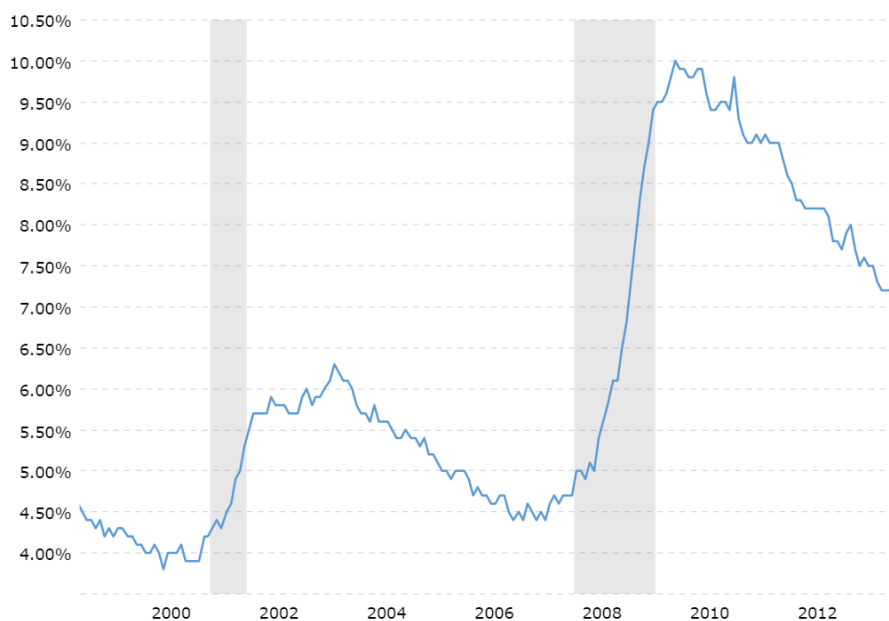
Slika 15. Stopa nezaposlenosti starijih radnika u dobi 55+ u EU-27 prema spolu

Izvor: izrada autorice prema podacima Eurostata

Iako je tehnički završila u lipnju 2009., Velika recesija je u SAD-u ostavila 15 milijuna ljudi bez posla, od kojih je 2,1 milijun starijih od 55 godina. Promatrajući Sliku 16 i stopu nezaposlenosti u periodu od 2000. do 2013. godine možemo uočiti prilične fluktuacije, s nekoliko razdoblja rasta i pada. Na početku tog razdoblja, stopa nezaposlenosti bila je relativno niska, između 4 i 6 %. Međutim, nakon izbijanja globalne financijske krize u prosincu 2007. godine, stopa nezaposlenosti počela je značajno rasti dosegnuvši vrhunac u listopadu 2009. godine, kada je iznosila 10 %, što je dvostruki porast u odnosu na pred-krizno razdoblje između 2005. i 2006.

Slika 16. Stopa nezaposlenosti u SAD-u, 2000. - 2013.

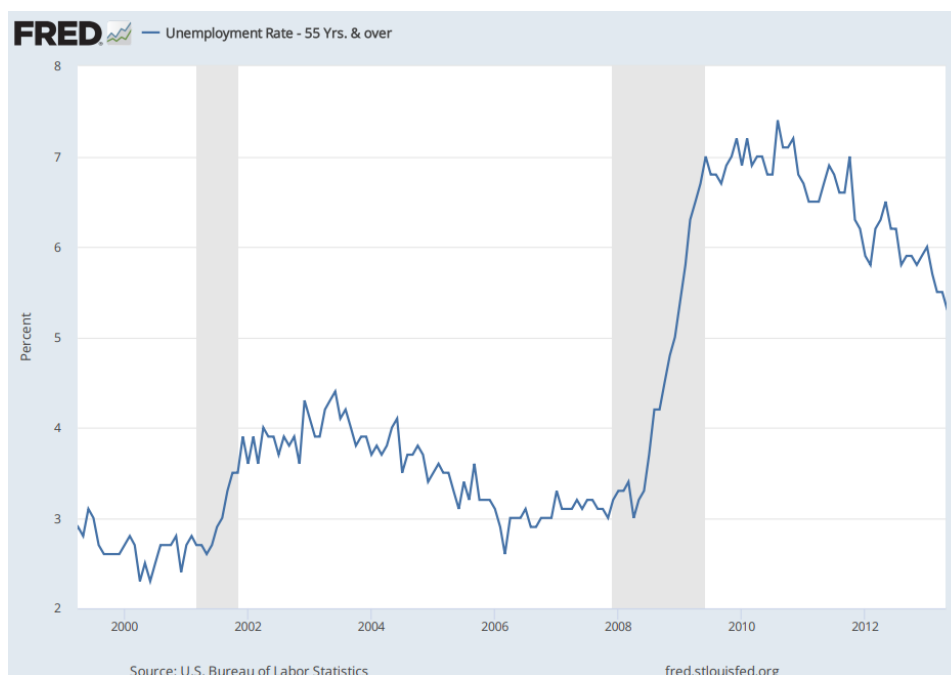

Izvor: Izvor: Macrotrends ; U.S. National Unemployment Rate ; dostupno na: <https://www.macrotrends.net/1316/us-national-unemployment-rate>

Osim toga, u prosincu 2010. je bilo 6,4 milijuna dugotrajno nezaposlenih osoba koje su bile nezaposlene 27 tjedana ili više, što je predstavljalo 44,3 % nezaposlenih (BLS, 2022). Ovo je najveći udio dugotrajne nezaposlenosti otkako je BLS počeo voditi evidenciju 1948. i uvelike je premašio prethodni vrhunac od 26 %, a koji je dosegnut 1983. godine (Allegretto i Lynch, 2010). Nakon toga, stopa nezaposlenosti postupno se smanjivala sve do 2013. godine, kada je iznosila oko 7,4 %.

Na Slici 17 prikazana je stopa nezaposlenosti starijih osoba 55+ u periodu od 2000. do 2012. godine u SAD-u. Na početku tog razdoblja, stopa nezaposlenosti istaknute dobne skupine bila je prilično niska, između 3 i 4 %. Međutim, nakon izbijanja Globalne financijske krize u prosincu 2007. godine počela je značajno rasti. Kao što je već spomenuto, vrhunac je dosegnula 2010. pa je tako stopa nezaposlenosti ove dobne skupine u veljači iznosila čak 7.2 %.

Slika 17. Stopa nezaposlenosti starijih radnika 55+ u SAD-u, 2000.-2013.

Izvor: *Federal Reserve Bank of St. Louis*, 2023. Dostupno na: <https://fred.stlouisfed.org/series/LNS14024230#0>

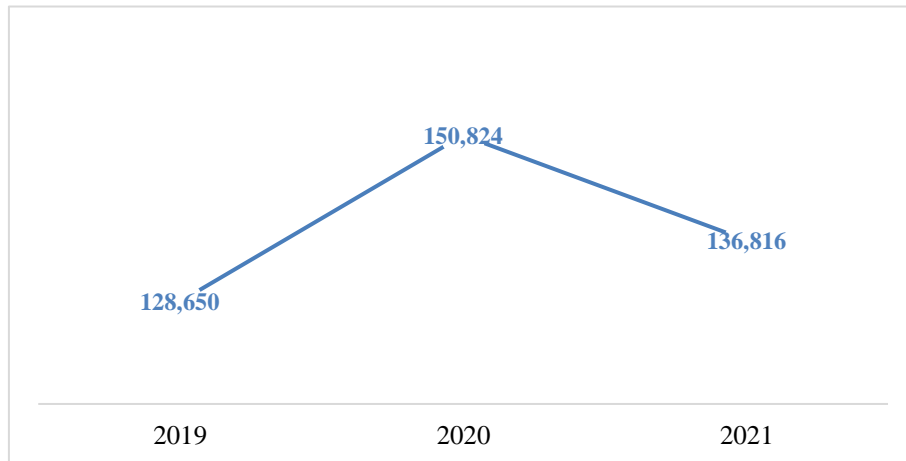
Međutim, iako se stopa nezaposlenosti postupno smanjivala, prema podacima BLS-a (2011) stariji radnici (55+) imali su najnižu stopu ponovnog zapošljavanja od svih demografskih skupina. Do studenoga 2010. godine gotovo dvostruko više radnika mlađih od 55 godina našlo je posao s punim radnim vremenom (28 %) za razliku od radnika koji imaju 55 ili više godina (15 %). Stopa ponovnog zapošljavanja starijih radnika (15 %) bila je nepovoljnija u usporedbi sa svim podskupinama. S obzirom na lošu stopu ponovnog zapošljavanja starijih radnika, nije iznenadila činjenica da je više od četvrtine starijih nezaposlenih ispitanika (27 %) napustilo radnu snagu i prestalo tražiti posao. U usporedbi s njima, 17 % mlađih tražitelja posla je to učinilo. Dugotrajna nezaposlenost u SAD-u bila je na povijesno visokom nivou za sve tražitelje posla, a stariji radnici činili su čak 14 % svih nezaposlenih tražitelja posla i 18 % onih koji su nezaposleni dulje od 52 tjedna (BLS, 2022).

3.3. Nezaposlenost u Hrvatskoj za vrijeme Covid-19 krize

Pandemija bolesti Covid-19 negativno se odrazila i još uvijek se odražava na globalno tržište rada pa tako i na tržište rada u Republici Hrvatskoj. Uslijed mjera za suzbijanje bolesti, došlo je do gubitka radnih mjesta, a time i porasta broja nezaposlenih osoba. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (2022), u 2019. godini u Republici Hrvatskoj evidentirano

je 128 650 nezaposlenih osoba. Sljedeće godine je značajno porastao i dosegnuo broj od njih 150 824, dok je u 2021. godini se zabilježen pad nezaposlenosti, a iznosio je 136 816. Svakako je važno naglasiti kako je i ovaj pad još uvijek značajno iznad zabilježenog prije pandemije Covid-19. Podaci su prikazani na Slici 18 u nastavku.

Slika 18. Broj nezaposlenih u Hrvatskoj, 2019. - 2021.

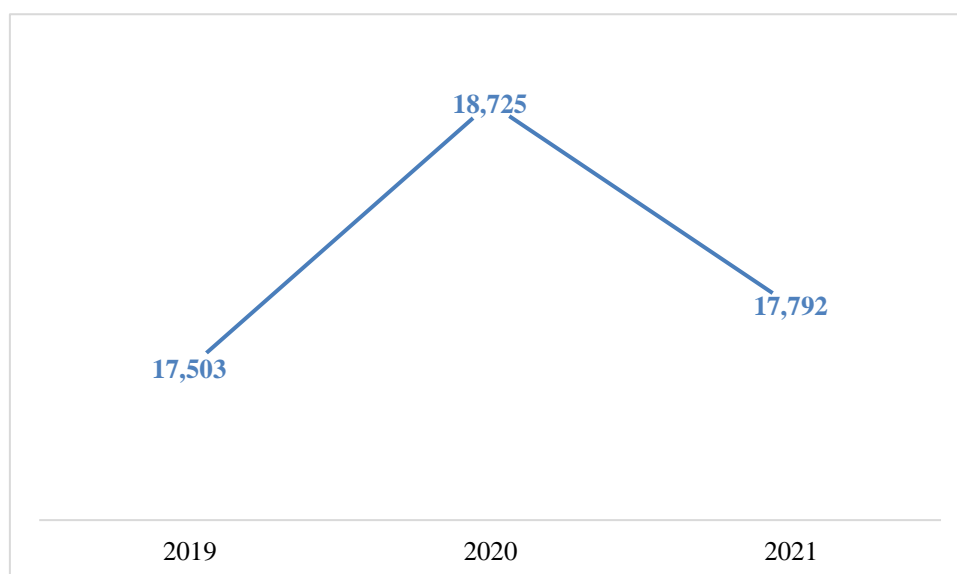

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ-a

Prema HGK (2020), Hrvatska je u 2020. godini bila među zemljama s najvišim porastom nezaposlenosti u EU-27, a nakon devet mjeseci prerasla je prosječnu stopu rasta nezaposlenosti. Ovi podaci su je, u ožujku 2020. godine, smjestili na osmo mjesto najviših stopa rasta nezaposlenosti, dok je u veljači zauzimala deseto mjesto. Autor nadalje navodi kako je Ministarstvo financija predvidjelo rast anketne stope nezaposlenosti sa 6,6 % za 2019. godinu na 9,5 % za 2020., te pad do 9,0 % 2021. godine. Europska komisija je pak Hrvatskoj predvidjela rast stope nezaposlenosti do 10,2 % (2020. godine) što je ujedno među najvišima u EU27, odnosno, za navedenu godinu, četvrta najviša stopa u EU.

Među nezaposlenima koji su uslijed pandemije ostali bez posla su svakako i stariji radnici, a koje HZZ svrstava u dvije skupine: od 55 do 59 godina te 60 i više godina. Prema podacima HZZ-a, u dobi od 55 do 59 godina, u Republici Hrvatskoj je 2019. godine bilo 17.503 nezaposlene osobe. U narednoj godini taj broj je dosegao 18.725, a blagi pad je bio evidentan tijekom 2021.godine registriravši 17.792 nezaposlene osobe. Ovakva kretanja ukazuju na ublažavanje posljedica prvog vala Covid-19 pandemije na hrvatskom tržištu rada, no u 2021. godini nisu dosegnute razine nezaposlenosti prije pandemije. Podaci su prikazani na Slici 19 u nastavku.

Slika 19. Broj nezaposlenih u RH u dobi 55-59, 2019.-2021.

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ-a

Prikažu li se navedeni podaci tablično po županijama, može se zaključiti kako se u svim županijama bilježi jednaki trend. Iznimku čine Bjelovarsko-bilogorska i Splitsko-dalmatinska županija gdje je zabilježen pad nezaposlenih radnika ove dobne skupine. Najviše nezaposlenih u dobi od 55 do 59 godina je u Gradu Zagrebu, Splitsko-dalmatinskoj županiji, Osječko-baranjskoj županiji te u Sisačko-moslavačkoj županiji.

Tablica 1. Broj nezaposlenih u dobi 55-59 u RH po županijama, 2019.-2021.

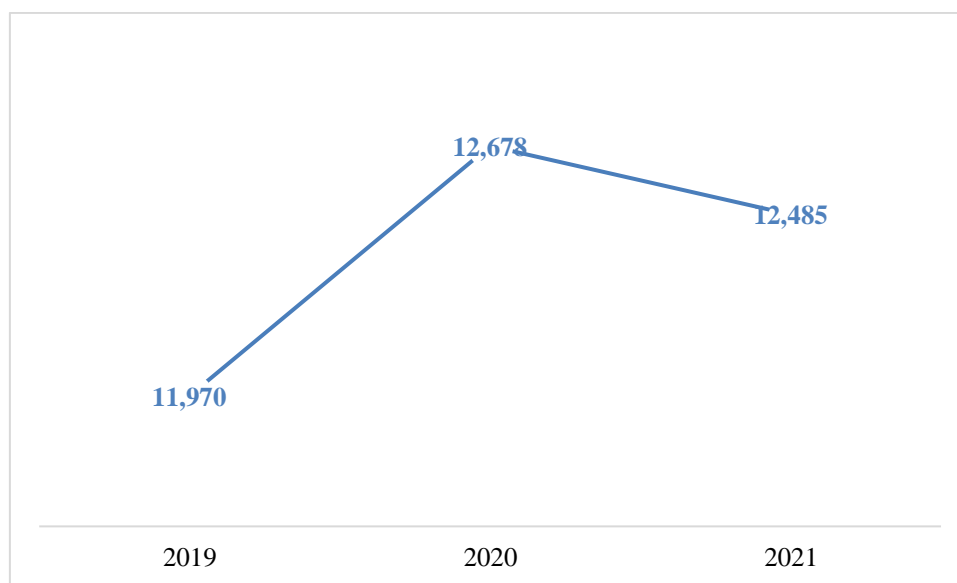
Godina	2019.	2020.	2021.
Prostorna jedinica – županija			
Zagrebačka	818	825	876
Krapinsko-zagorska	376	389	370
Sisačko-moslavačka	1407	1424	1263
Karlovačka	498	491	443
Varaždinska	441	441	393
Koprivničko-križevačka	262	253	238
Bjelovarsko-bilogorska	613	587	517
Primorsko-goranska	985	1102	1107
Ličko-senjska	228	244	222
Virovitičko-podravska	647	674	661
Požeško-slavonska	260	304	288
Brodsko-posavska	745	859	782
Zadarska	462	536	476

Osječko-baranjska	2136	2207	2138
Šibensko-kninska	515	543	491
Vukovarsko-srijemska	727	881	732
Splitsko-dalmatinska	2693	2938	3029
Istarska	607	790	651
Dubrovačko-neretvanska	502	639	572
Međimurska	252	271	243
Grad Zagreb	2329	2327	2300
Ukupno	17 503	18 725	17 792

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ-a

Prema istom izvoru, jednaki trend u kretanju broja nezaposlenih se bilježi i u dobnoj skupini 60 i više godina. U 2019. godini je bilo 11 970 nezaposlenih osoba ove dobne skupine, 2020. je taj broj porastao na 12 678 dok se u 2021. bilježi blagi pad te je bilo nezaposleno 12 485 osoba u dobi od 60 i više godina. Podaci su prikazani na Slici 20 u nastavku.

Slika 20. Broj nezaposlenih u RH u dobi 60+, 2019.-2021.

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ-a

Prikažu li se navedeni podaci tablično po županijama, može se zaključiti kako se u svim županijama bilježi jednaki trend, osim u Gradu Zagrebu gdje je vidljiv blagi pad u 2020. godini, a porast u 2021. godini. Najviše nezaposlenih u dobi od 60 i više godina je u Gradu Zagrebu, Splitsko-dalmatinskoj županiji, Osječko-baranjskoj županiji te u Sisačko-moslavačkoj županiji.

Tablica 2. Broj nezaposlenih u dobi 60+ u RH po županijama, 2019.-2021

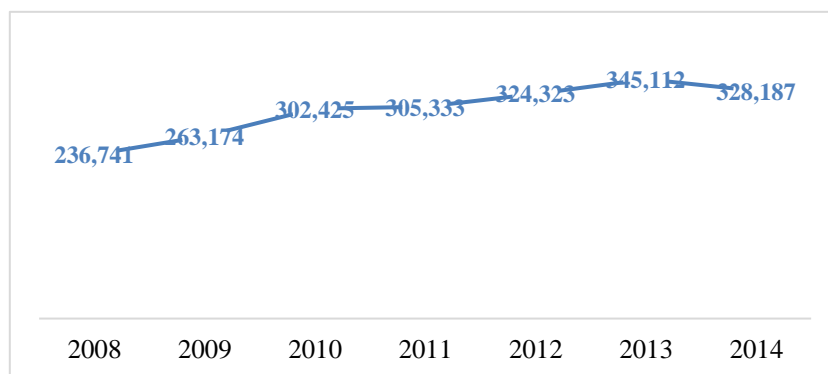
Godina	2019.	2020.	2021.
Prostorna jedinica – županija			
Zagrebačka	598	564	559
Krapinsko-zagorska	292	298	259
Sisačko-moslavačka	1 010	990	921
Karlovačka	286	280	253
Varaždinska	343	355	300
Koprivničko-križevačka	145	155	158
Bjelovarsko-bilogorska	351	362	287
Primorsko-goranska	822	893	960
Ličko-senjska	139	142	128
Virovitičko-podravska	335	377	354
Požeško-slavonska	156	171	150
Brodsko-posavska	404	453	499
Zadarska	368	397	366
Osječko-baranjska	1 511	1 542	1 573
Šibensko-kninska	224	306	308
Vukovarsko-srijemska	348	441	400
Splitsko-dalmatinska	1 855	2 038	2 158
Istarska	329	441	387
Dubrovačko-neretvanska	339	379	378
Međimurska	185	186	150
Grad Zagreb	1 932	1 910	1 934
Ukupno	11 970	12 678	12 485

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ-a

3.4. Nezaposlenost u Hrvatskoj za vrijeme globalne financijske krize

U prosincu 2007. godine američko gospodarstvo ušlo je u najdublju recesiju od Velike depresije, a uzrok je bila financijska kriza koja je do 2009. godine postala globalna. Globalnim kretanjima bila je pogođena i Hrvatska. Prema navodima Mlikotić (2009) Ekonomski institut je za tu godinu u Hrvatskoj predvidio rast nezaposlenosti od 9,5 % u odnosu na 2008. godinu te pad investicija i izvoza od 15 %. Nezaposlenost se pokazala najvećim negativnim učinkom financijske krize pa se tako u razdoblju od 2008. do 2014. godine registrirani broj zaposlenih osoba smanjio za ukupno 212 656 radnih mjesta, a kako se vidi na Slici 21.

Slika 21. Broj nezaposlenih u Hrvatskoj, 2008.-2014.

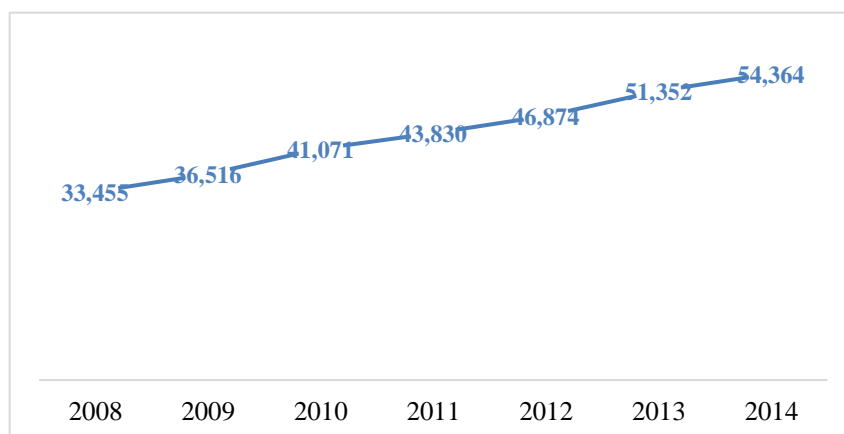

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ-a

Mlikotić (2009) navodi kako su uzroci krize u Hrvatskoj samo djelomično rezultat poremećaja izvana. Dio problema nalazi i u događajima koji su prethodili krizi te su na taj način pojačali posljedice krize poput ratnih razaranja, kriminalnih radnji, tranzicije i ekonomske politike. Nadalje, autor naglašava da su tadašnje ekonomske politike u velikoj mjeri bile usmjerene na stabilnost tečaja i cijena umjesto na razvoj. Uz ubrzani rast vanjskog duga i vanjskotrgovinskog deficita pad investicija i nova inozemna zaduživanja dodatno su pogoršali situaciju pa se Hrvatska našla u lošoj financijskoj situaciji.

Uzme li se obzir rast nezaposlenosti i pozornost usmjeri na starije zaposlenike, prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (2022), tijekom globalne financijske krize koja je u Hrvatskoj završila s početkom 2015. godine, kontinuirano je rastao broj nezaposlenih starijih radnika (u dobi od 55 godina i više), a kako je prikazano na Slici 22 u nastavku.

Slika 22. Broj nezaposlenih u Hrvatskoj u dobi 55+, 2008.-2014.

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ-a

Utjecaj globalne financijske krize na hrvatsko tržište rada bio je snažan i dugotrajan te je ukazao na potrebnu dozu pozornosti i opreza kako bi se uslijed naglih šokova sačuvala radna mjesta. Hrvatska se od negativnih učinaka ove krize na financije, gospodarstvo i tržište rada oporavljala dugo, a proces je bio spor i težak za sve segmente gospodarstva pa tako i na radnu snagu. Uslijed globalne financijske krize izgubljeno je mnogo radnih mjesta, a dugoročna nezaposlenost odražavala se na tijek ponude i potražnje radne snage. Zahvaljujući međunarodnim procesima i globalnim gospodarskim kretanjima, Hrvatska je prevladala globalnu financijsku krizu i sačuvala svoju gospodarsku aktivnost usmjerivši se ka otvaranju novih radnih mjesta. Među njima i novim poslovnim prilikama našli su se i radnici starije životne dobi koji su svojom aktivnošću uvelike mogli pridonijeti gospodarskom rastu i razvoju.

Zaključno, povučemo li paralelu između ove dvije krize možemo primijetiti kako je Covid-19 kriza imala brži i izraženiji utjecaj na tržište rada u Hrvatskoj u odnosu na Globalnu financijsku krizu. Covid-19 kriza uzrokovala je nagli skok nezaposlenosti, posebno u turizmu i ugostiteljstvu, dok je u drugim sektorima, poput zdravstva, farmaceutike, informacijske tehnologije i online trgovine, zapošljavanje ostalo stabilno. S druge strane, globalna financijska kriza imala je dugotrajniji i širi utjecaj na tržište rada u Hrvatskoj. Uzrokovala je dugotrajnu recesiju koja je trajala gotovo deset godina, što je dovelo do rasta nezaposlenosti u različitim sektorima, kao što su građevinarstvo i prerađivačka industrija. Uspoređujući podatke o nezaposlenosti dobne skupine 55+ tijekom obje krize u Hrvatskoj, može se vidjeti da je stopa nezaposlenosti u ovoj skupini bila znatno niža tijekom Covid-19 krize u odnosu na Globalnu financijsku krizu. U oba slučaja vlada je poduzela mjere za suzbijanje rasta nezaposlenosti. Tijekom Globalne financijske krize, mjere su uključivale subvencioniranje plaća i poticanje samozapošljavanja za starije radnike, dok su tijekom Covid-19 krize mjere uključivale subvencioniranje plaća i poticanje radnog vremena za očuvanje radnih mjesta.

Ukratko, Covid-19 kriza prouzročila je dramatičan i brz porast nezaposlenosti, ali je gospodarstvo pokazalo veću fleksibilnost i sposobnost da se prilagodi krizi. Globalna financijska kriza je pak uzrokovala dugotrajnije posljedice i veću štetu gospodarstvu, što je rezultiralo duljim trajanjem visoke nezaposlenosti.

4. ANALIZA FINANCIJSKIH ASPEKATA NA TRŽIŠTU RADA OSOBA STARIJIH OD 50 GODINA ZA VRIJEME COVID-19 KRIZE

4.1. Metode i podaci

Za potrebe analize ovog diplomskog rada upotrijebljeni su podaci iz istraživanja SHARE – Istraživanje o zdravlju, starenju i umirovljenju u Europi (engl. *Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe*) kako bi se ispitale financijske poteškoće i stanje na tržištu rada osoba starijih od 50 godina u Europi. Analiza podataka iz SHARE-a omogućila je korištenje širokog spektra varijabli koje su potrebne za provedbu analize i postizanje ciljeva rada.

SHARE je istraživačka podatkovna infrastruktura koja za cilj ima proučavanje procesa demografskog starenja gdje se diljem Europe longitudinalno (u dvogodišnjem anketiranju istih pojedinaca) prikupljaju multidisciplinarni podaci (ponajviše ekonomski, zdravstveni i socijalni, ali i brojni drugi) o životima osoba u dobi od 50+ i njihovih partnera. U ovoj transnacionalnoj bazi mikropodataka nalaze se informacije o više od 140 000 starijih osoba iz 27 europskih zemalja i Izraela. Cilj projekta je riješiti problem nedostatka kvalitetnih podataka koji se mogu usporediti na međunarodnoj razini, a rezultati istraživanja upotrebljavaju se za evaluaciju politika i donošenje efikasnijih odluka koje bi poboljšale život građana (Smolić i sur., 2020, SHARE, 2020).

Danas, SHARE se smatra najvećim i najvažnijim longitudinalnim istraživanjem u Europi u području društvenih znanosti. Isto potvrđuje i činjenica da je Europska komisija prepoznala ovaj projekt kao jedan od svojih prioriteta u europskom istraživačkom prostoru i dodijelila mu poseban pravni status konzorcija europske istraživačke infrastrukture (ERIC) (Smolić i sur., 2020).

U teorijskom okviru rada, analiza sekundarnih podataka i analiza podataka prikupljenih primarnim istraživanjem „SHARE – Corona“ obavljena je korištenjem metoda sinteze i analize, indukcije i dedukcije te deskripcije i komparacije među događajima i pojavama na razini analiziranih zemalja. Podaci prikupljeni primarnim istraživanjem obrađeni su kvantitativnom analizom u Excelu te su prikazani na grafikonima ili u tablicama. Također, kvalitativnom analizom u Excelu prikazan je odnos između nezaposlenosti i financijskih poteškoća među

osobama starijima od 50 godina, muških i ženskih ispitanika te završenog stupnja obrazovanja ispitanika, a s ciljem utvrđivanja/otkrivanja utjecaja pandemije bolesti Covid-19 na osobe starije od 50 godina na tržištu rada.

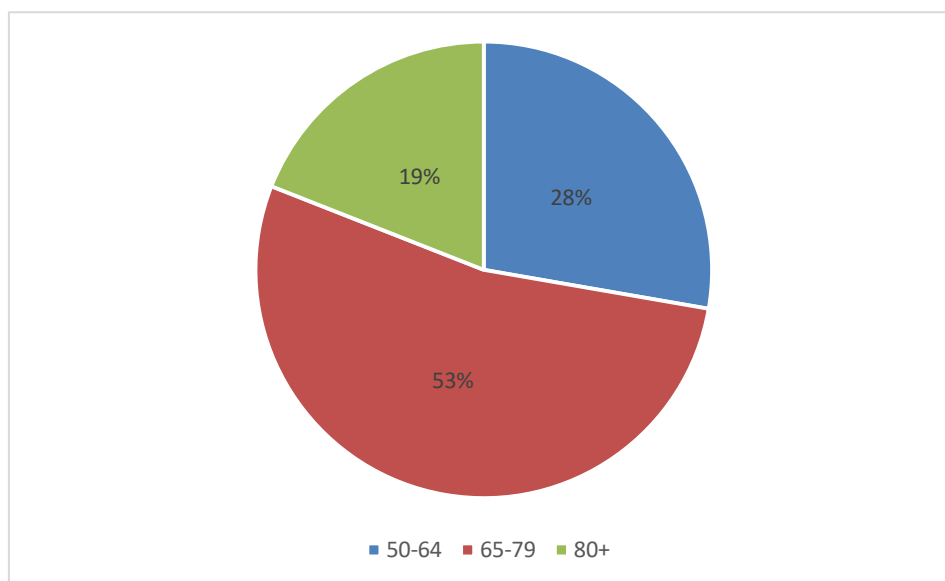
4.2 Povezanost nezaposlenosti i financijskih poteškoća u pandemiji Covid-19

Prepoznajući i uvažavajući važnost stabilnosti tržišta rada i zapošljavanja u prilagodbi kriznim situacijama te uzimajući u obzir kako krizne situacije najviše pogađaju najranjivije skupine stanovništva, istraživanje „SHARE Corona“ također je potvrdilo kako je važno stvoriti poticajno okruženje i socijalni dijalog u smanjenju utjecaja krize na najugroženije. Čak i prije pandemije i njezinog značajnog utjecaja na gospodarstva i živote ljudi, među osobama starijima od 50 godina na tržištu rada rasla je nezaposlenost, kao i dugotrajna nezaposlenost, a koja je vrlo često oblik mijenjala oblik umjesto u zaposlenost, u ekonomsku neaktivnost. Kriza uzrokovana pandemijom bolesti Covid-19 je pred ovu populaciju postavila dodatne izazove i potvrdila prepreke u napretku.

Kako bi se prikazala povezanost nezaposlenosti i financijskih poteškoća u pandemiji bolesti Covid-19, a za potrebe ovog rada, analizirani su podaci prikupljeni u istraživanju „SHARE Corona“. Radi se o prvom istraživanju „SHARE Corona“ koje je provedeno od lipnja do kolovoza 2020.

U anketi je sudjelovalo 49 554 ispitanika starijih od 50 godina iz ukupno 27 zemalja. Među njima je najviše ispitanika (53 %) bilo u dobi od 65-79 godina. Najmanji broj ispitanika bio je iz dobne skupine 80+ (19 %), dok je u anketi sudjelovalo 13 741 (28 %) ispitanika u dobi 50-64, a koji su upravo ciljane skupina ovog rada. Distribucija ukupnog broja ispitanika po dobi prikazana je na Slici 23 u nastavku.

Slika 23. Distribucija ispitanika po dobi

Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE

Tablica 3 prikazuje obilježja starijih radnika 50+ kao i udio zaposlenih za vrijeme pandemije bolesti Covid-19. Za niže navedene podatke uzet je uzorak osoba starijih od 50 godina uključujući sve tri dobne skupine (50-64, 64-79, 80+), međutim za potrebe analize u ovom radu analizirat će se dobna skupina 50- 64 zbog najveće vjerojatnosti da su ispitanici radno aktivni.

Najveći broj ispitanika imala je Estonija (4022), zatim Belgija (3548) i Italija (3390), dok je najmanje sudionika prvog istraživanja „SHARE Corona“ bilo iz Mađarske (794), Luksemburga (761) i Cipra (753). Kada promatramo prosječnu dob sudionika, vidljivo je da u prosjeku najstariji uzorak stanovništva 50+ imaju Španjolska (74,44) i Švedska (73,95), dok je najmlađa prosječna dob zabilježena u Slovačkoj (64,69) i Rumunjskoj (67,68).

Prema prikupljenim podacima evidentna je zastupljenost od 58 % žena i 42 % muškaraca. Najveći postotak žena bio je u Litvi (65 %), Latviji (64 %) te Estoniji (63 %). S druge strane, najveći udio muškaraca zabilježen je u Njemačkoj i Švedskoj (46 %).

Promatramo li udio zaposlenih, najviša stopa dobne skupine 50+ zabilježena je u Danskoj (36 %), a isto opravdava i činjenica kako je u upravo u Danskoj poduzeto niz mjera za promicanje zapošljavanja starijih radnika, kao što su subvencije poslodavcima za starije radnike, fleksibilni radni uvjeti i mogućnosti prekvalifikacije i daljnjeg obrazovanja za starije radnike. Nadalje, visoki udjeli zaposlenih zabilježeni su i u Finskoj (32 %) te Slovačkoj (33 %). Najniža stopa zabilježena je pak u Španjolskoj (8 %). Kao što je ranije rečeno, Španjolska ima zabilježenu

iznimno visoku prosječnu dob te je udio starijih osoba u stanovništvu veći nego u nekim drugim zemljama EU-a stoga je veća konkurencija za posao, a isto otežava pronalazak posla starijim osobama. Također, u Španjolskoj je tradicionalno bilo uobičajeno da se ljudi umirovljuju ranije, što znači da starije osobe nisu bile prisutne na tržištu rada. U Sloveniji i Austriji (10 %) te Mađarskoj i Luksemburgu (12 %) također su zabilježeni niži udjeli zaposlenih.

Tablica 3. Obilježja uzorka starijih radnika 50+ kao posljedica koronakrize

ZEMLJA	Ukupno	Prosječna dob	Udio žena	Udio muškaraca	Udio zaposlenih
Austrija	2340	72,97	60%	40%	10%
Belgija	3548	57,72	56%	44%	21%
Bugarska	843	69,07	59%	41%	27%
Hrvatska	1927	68,85	57%	43%	14%
Cipar	753	71,99	61%	39%	17%
Češka Republika	2526	72,13	62%	38%	18%
Danska	1917	69,19	55%	45%	36%
Estonija	4022	71,76	63%	37%	29%
Finska	1381	68,97	55%	45%	32%
Francuska	1904	71,50	60%	40%	15%
Njemačka	2684	70,46	54%	46%	26%
Grčka	2481	71,77	58%	42%	13%
Mađarska	794	70,70	61%	39%	12%
Izrael	1299	73,55	59%	41%	24%
Italija	3390	71,26	56%	44%	15%
Latvija	962	69,27	64%	36%	30%
Litva	1220	69,23	65%	35%	31%
Luksemburg	761	69,08	55%	45%	12%
Malta	847	69,50	57%	43%	16%
Poljska	2932	67,93	57%	43%	24%
Portugal	960	71,49	57%	43%	16%
Rumunjska	1482	67,68	59%	41%	14%
Slovačka	942	64,69	55%	45%	33%
Slovenija	2835	71,36	59%	41%	10%
Španjolska	1803	74,44	57%	43%	8%
Švedska	1226	73,95	54%	46%	22%
Švicarska	1775	72,51	55%	45%	23%

UKUPNO	49 554	70,11	58%	42%	20%
---------------	--------	-------	-----	-----	-----

Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE i „SHARE Corona I“

U Tablici 4 prikazana su sociodemografska obilježja dobne skupine 50-64, koja je ujedno i ciljana skupina narednih analiza. Najveći broj ispitanika bio je iz Poljske (1137), zatim Belgije (1113) te Estonije (1080), dok je najmanji broj ispitanika iz te dobne skupine zabilježen u Švedskoj (154), Mađarskoj (163) te Izraelu (180). Promatrajući spolnu strukturu, možemo uočiti kako prevladavaju osobe ženskog spola (62 %) u usporedbi za udjelom osoba muškog spola (38 %). Analiziramo li spolnu zastupljenost po zemljama, najveći broj žena evidentan je u Grčkoj, Finskoj i Slovačkoj. S druge strane, najveći broj muškaraca primjetan je u Finskoj, Slovačkoj, Danskoj te Latviji.

Što se tiče razine obrazovanja, analiza je rađena prema ISCED klasifikaciji (Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja). Radi se o instrumentu za prikupljanje podataka o obrazovanju na međunarodnoj razini. ISCED obuhvaća dvije međuklasifikacijske varijable - razine obrazovanja i područja obrazovanja, te uključuje dimenzije općeg/strukovnog/pripremnog strukovnog usmjerenja i usmjerenja vezanog za odnos obrazovanja i tržišta rada (UNESCO, 2012). Najnovija verzija, ISCED 2011., razlikuje 8 razina obrazovanja. U tablici 4 razmatrano je osnovno obrazovanje (ISCED 1-2) koje obuhvaća osnovno obrazovanje u trajanju od 6 do 8 godina, ovisno o nacionalnom sustavu obrazovanja. Zatim, srednjoškolsko obrazovanje (ISCED 3-4) koje uključuje srednje škole i programe koji završavaju stjecanjem diplome srednje škole ili ekvivalentne diplome. Zaključno, visokoškolsko obrazovanje (ISCED 5-8) koje pokriva sve oblike obrazovanja nakon srednje škole koji vode do stjecanja diplome visokog obrazovanja. To uključuje sveučilišta, tehničke fakultete, visoke škole i druge institucije visokog obrazovanja.

Primjećujemo kako je najveći udio visoko obrazovanih ispitanika zabilježen upravo u Danskoj (54 %), Švedskoj (51 %) te Finskoj (50 %). Ove zemlje ulažu značajna sredstva u obrazovanje, čime se omogućava kvalitetna obrazovna infrastruktura i visoko kvalitetni programi obrazovanja. S druge strane srednje obrazovanje najzastupljenije je u Slovačkoj, Malti i Poljskoj, dok je udio osoba 50+ s najnižom razinom obrazovanja zabilježen u Portugalu (73 %), Španjolskoj (61 %) te Italiji (56 %). Ograničeni pristup obrazovanju u ovim zemljama može biti rezultat ekonomskih poteškoća ili nedostatka prilika za obrazovanje među siromašnijim

slojevima društva. Također, neadekvatni sustavi obrazovanja ili nedostatak prilika za nadogradnju obrazovanja mogu rezultirati većim brojem niskoobrazovanih osoba.

Promatramo li najveći udio zaposlenih, na samom vrhu je Švedska (85 %), zatim Danska (79 %) te Finska i Švicarska (73 %). Kao što je ranije rečeno, ove zemlje imaju snažan naglasak na visokokvalitetnom obrazovanju i stručnom osposobljavanju te provode aktivne politike zapošljavanja. Isto tako, imaju fleksibilna tržišta rada koja stimuliraju mobilnost radne snage te visoku razinu socijalne sigurnosti i dobre radne uvjete.

S druge strane, najmanje zaposlenih zabilježeno je u Rumunjskoj (33 %) i Hrvatskoj (34 %). Ove zemlje su suočile su se s izazovima u gospodarstvu, posebno tijekom tranzicijskog razdoblja. Gospodarske teškoće, nedostatak radnih mjesta i manje mogućnosti za zapošljavanje utjecale su na zaposlenost ove dobne skupine. Nerazvijeni mirovinski sustav i zakoni koji reguliraju radna prava također su imali utjecaja na odluke starijih osoba o ostanku na tržištu rada.

Tablica 4 Sociodemografska obilježja starijih radnika (50-64) iz uzorka

ZEMLJA	Ukupno	Udio žena	Udio muškaraca	VSS	SSS	NSS	Udio zaposlenih
Austrija	447	60%	40%	28%	54%	18%	38%
Belgija	1113	59%	41%	45%	31%	24%	58%
Bugarska	286	60%	40%	21%	54%	25%	64%
Hrvatska	689	61%	39%	14%	62%	24%	34%
Cipar	187	66%	34%	22%	50%	28%	57%
Češka Republika	429	66%	34%	17%	54%	29%	57%
Danska	657	58%	42%	54%	35%	11%	79%
Estonija	1080	59%	41%	30%	62%	8%	71%
Finska	493	57%	43%	50%	38%	12%	73%
Francuska	460	63%	37%	33%	50%	17%	54%
Njemačka	773	59%	41%	33%	60%	6%	70%
Grčka	531	72%	28%	21%	42%	37%	38%
Mađarska	163	67%	33%	21%	61%	18%	46%
Izrael	180	69%	31%	49%	27%	24%	59%
Italija	917	62%	38%	11%	33%	56%	47%
Latvija	350	58%	42%	29%	67%	5%	68%
Litva	483	64%	36%	41%	56%	3%	65%
Luksemburg	267	60%	40%	27%	40%	33%	31%

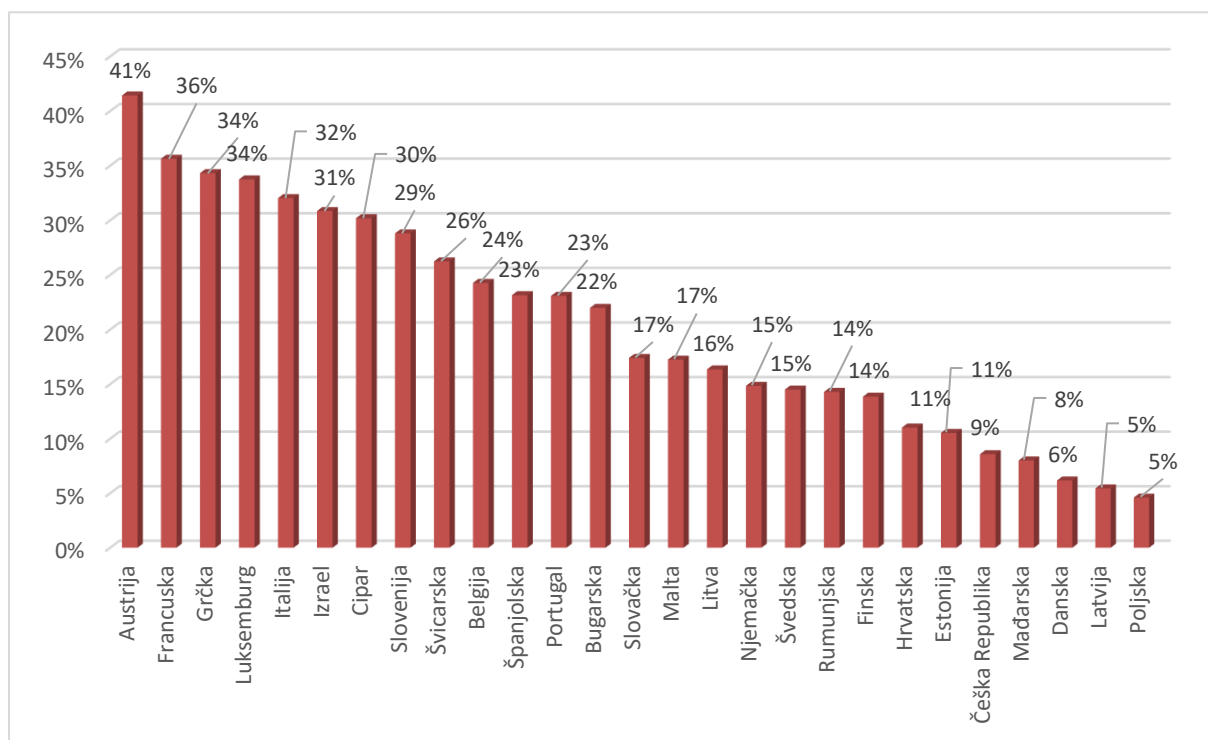
Malta	269	61%	39%	7%	76%	17%	43%
Poljska	1137	59%	41%	15%	71%	14%	52%
Portugal	231	67%	33%	12%	16%	73%	45%
Rumunjska	599	61%	39%	8%	55%	36%	33%
Slovačka	492	57%	43%	9%	86%	5%	61%
Slovenija	692	63%	37%	19%	61%	20%	37%
Španjolska	302	63%	37%	19%	20%	61%	40%
Švedska	154	60%	40%	51%	44%	6%	85%
Švicarska	360	59%	41%	24%	67%	9%	73%
UKUPNO	13741	62%	38%	26%	51%	23%	55%

Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE i „SHARE Corona I“

Kako bi se u nastavku istraživanja utvrdilo je li nezaposlenost među ispitanicima posljedica koronakrize, postavljeno im je pitanje CAW002: „*Jeste li zbog koronakrize postali nezaposleni, privremeno nezaposleni (npr. radili ste 0 sati, ali niste dobili otkaz) ili morali zatvoriti svoj posao/obrt?*“ Na ovo pitanje odgovorilo je ukupno 9963 ispitanika dobne skupine 50+, a od toga u dobi od 50-64 njih 7546 (75,74 %). Pritom, 1357 (17,98 %) ispitanika se izjasnilo potvrdno, a ostalih 6189 (82,08 %) je negiralo kako je zbog koronakrize bilo nezaposleno ili privremeno nezaposleno.

Nadalje, Slika 24 prikazuje distribuciju ispitanika (50-64) koji su ostali nezaposleni zbog koronakrize po zemljama. Najveći broj ispitanika koji je izgubio posao zabilježen je u Austriji (41,42 %), Francuskoj (35,63 %) te Grčkoj (34,31 %). Uzimajući u obzir da su mnoge industrije i poslovni subjekti u Austriji bili privremeno zatvoreni ili su njihove aktivnosti smanjene zbog strogih ograničenja uvedenih kao odgovor na pandemiju, ne iznenađuje činjenica kako je velik broj radnika izgubio posao. S druge strane, Austrija je poznata po svojoj turističkoj industriji, a turizam je bio jedan od sektora koji je najviše pogođen koronakrizom. Smanjenje putovanja i restriktivne mjere značajno su smanjile potražnju za turističkim uslugama, što je rezultiralo otpuštanjem radnika u tom sektoru, uključujući starije radnike. Kako su starije osobe izložene većem riziku od ozbiljnijih komplikacija od virusa, mnogi poslodavci su se odlučili za smanjenje radne snage ili suspendiranje starijih radnika kako bi ih zaštitili od mogućeg izlaganja. Najmanji postotak nezaposlenih kao posljedica pandemije bolesti Covid-19 je pak vidljiv u Danskoj (6,17 %), Latviji (5,44 %) i Poljskoj (4,59 %).

Slika 24. Postoci starijih radnika 50-64 koji su postali nezaposleni kao posljedica koronakrize

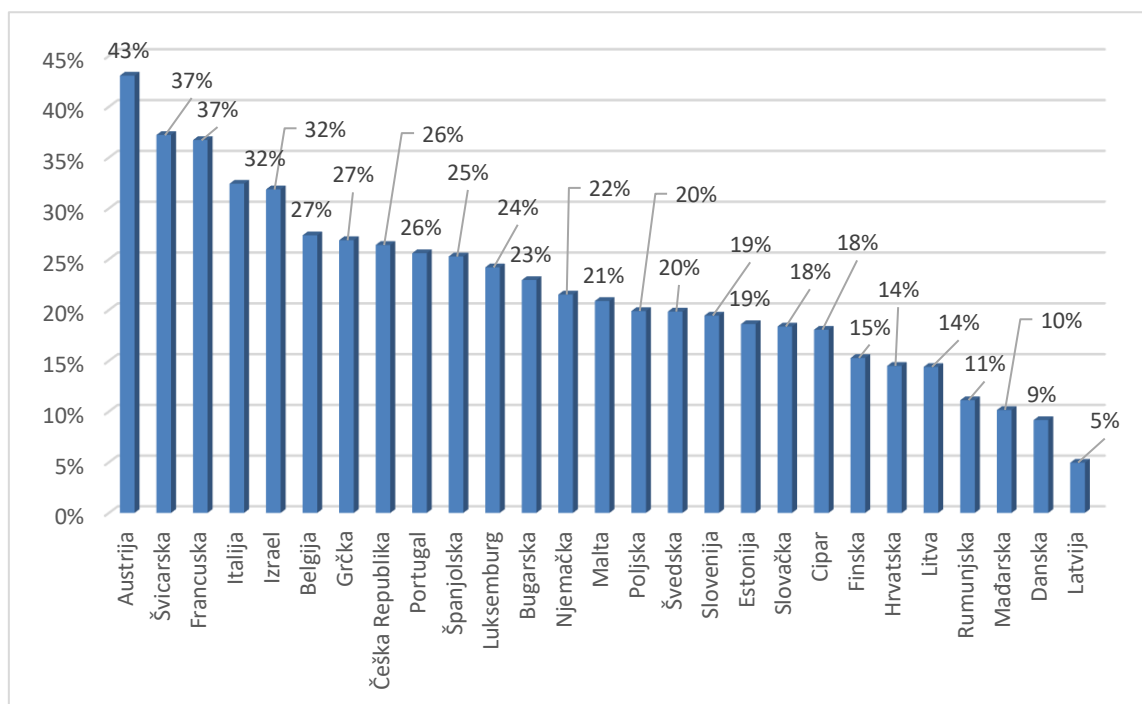
Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE i „SHARE Corona I“

Ispitivanjem se također željelo vidjeti postoji li razlika u gubitku radnih mjesta s obzirom na spol. Promatrajući spolnu strukturu, uočena je razlika između nezaposlenosti žena i muškaraca. Naime, analiza ukazuje kako je veći postotak žena (60,28 %) ostao bez posla kao posljedica koronakrize, u usporedbi sa 39,72 % muškaraca.

Vezano uz ekonomske posljedice pandemije, ispitanicima je postavljeno pitanje jesu li smanjili sate rada od izbijanja pandemije koronavirusa (CAW021). Na ovo pitanje odgovorilo je ukupno 8283 ispitanika u dobi 50+, a od toga 6371 ispitanik dobne skupine 50-64. Potvrдно se izjasnilo 1357 ispitanika (21,14 %), a 5024 (78,86 %) je to negiralo, što ukazuje da starije osobe tijekom pandemije uglavnom nisu smanjile broj sati rada, međutim podatak da je gotovo svaki peti zaposleni u toj dobi smanjio sate rada nije zanemariv podatak.

Promatrajući po zemljama, najveći postotak osoba dobne skupine 50-64 kod kojih je došlo do smanjenja radnih sati zabilježen je u Austriji (43,96 %), dok je najmanji udio zabilježen u Latviji (4,95 %), a kao što je prikazano na Slici 25 niže.

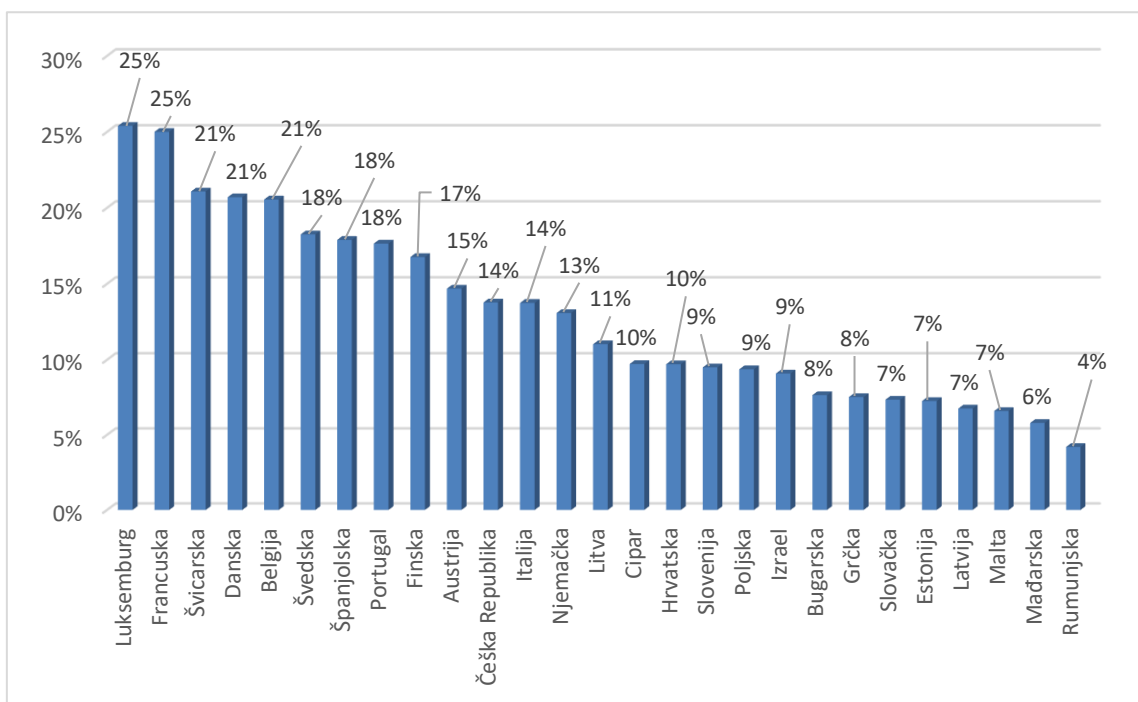
Slika 25. Udjeli radnika (50-64) kod kojih je zabilježeno smanjenje broja radnih sati

Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE i „SHARE Corona I“

Kao i kod pitanja o smanjenju broja radnih sati, pokazalo se kako osobe starije dobi tijekom pandemije nisu ni povećale sate rada. Od ukupno 8271 ispitanika 50+ koji su odgovorili na ovo pitanje, a promatrajući našu ciljanu skupinu 50-64, zabilježeni su odgovori od 6359 ispitanika. Potvrдно je odgovorilo 833 (13,10 %), dok je 5526 (86,90 %) ispitanika negiralo povećanje radnih sati rada tijekom pandemije. Ovaj trend je uočljiv u svim promatranim zemljama, a osobito u Luksemburgu, Francuskoj, Švicarskoj i Danskoj što je vidljivo iz prikaza na Slici 26 u nastavku.

Slika 26. Udjeli radnika kod kojih je zabilježeno povećanje broja radnih sati

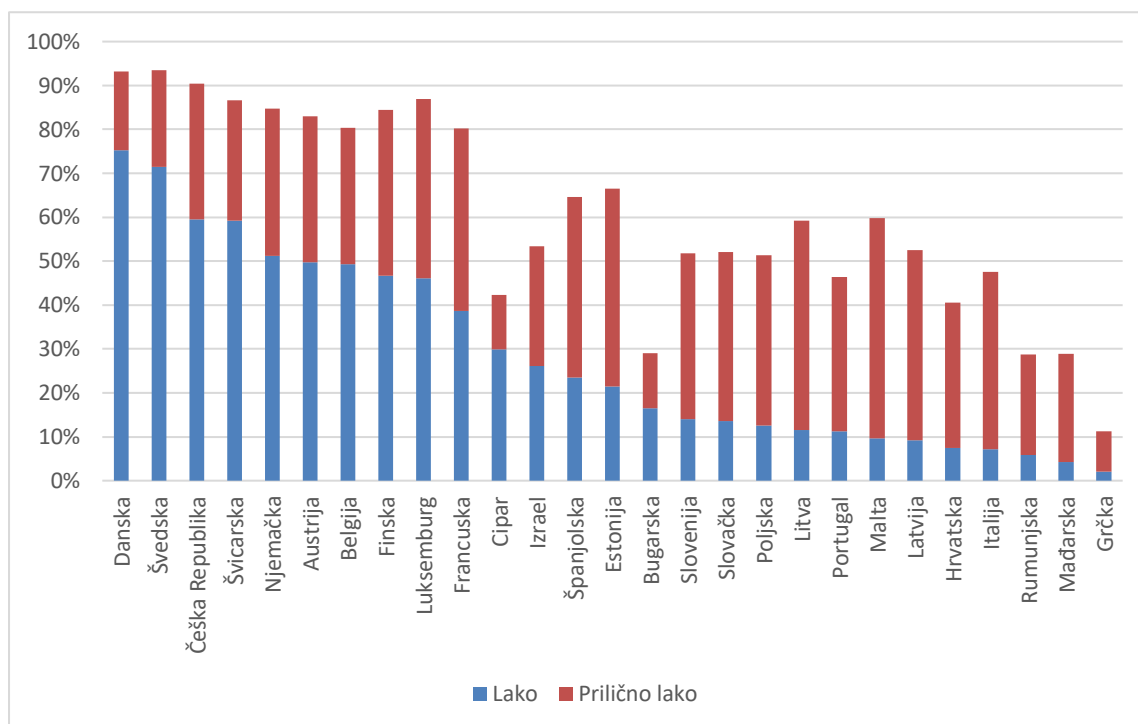

Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE i „SHARE Corona 1“

Ispitanike se nadalje pitalo koliko jednostavno su, s obzirom na ukupni mjesečni dohodak kućanstva, podmirivali svoje obveze, odnosno bi li rekli kako njihovo kućanstvo spaja kraj s krajem uz velike poteškoće, uz određene poteškoće, poprilično lako ili lako (pitanje CACO007).

Na Slici 27 prikazani su podaci ispitanika po zemljama koji nisu imali financijskih poteškoća, odnosno njihovo kućanstvo se nosilo lako ili prilično lako sa krizom Covid-19. Pri tom valja naglasiti kako se procjena ispitanika da svoje obveze podmiruju s lakoćom uglavnom odnosi na razvijenije zemlje. Najveći postotak imaju Danska (75,19 %), Švedska (71,43 %) te Češka (59,44 %). Ovi podaci ne iznenađuju uzimajući u obzir da je riječ o razvijenijim zemljama. Primjerice, ako promatramo Dansku koja ima najviši BDP po stanovniku (2021. je iznosio 68 007,47 USD) kao i indeks kupovne moći; Švedsku koja ima nešto niži BDP po stanovniku od Danske, ali ima visoku kupovnu moć te dobro razvijen obrazovni i zdravstveni sustav; Češku koja ima znatno niži BDP po stanovniku od gore navedenih zemalja, ali i dalje se smatra jednom od najrazvijenijih zemalja u srednjoj i istočnoj Europi.

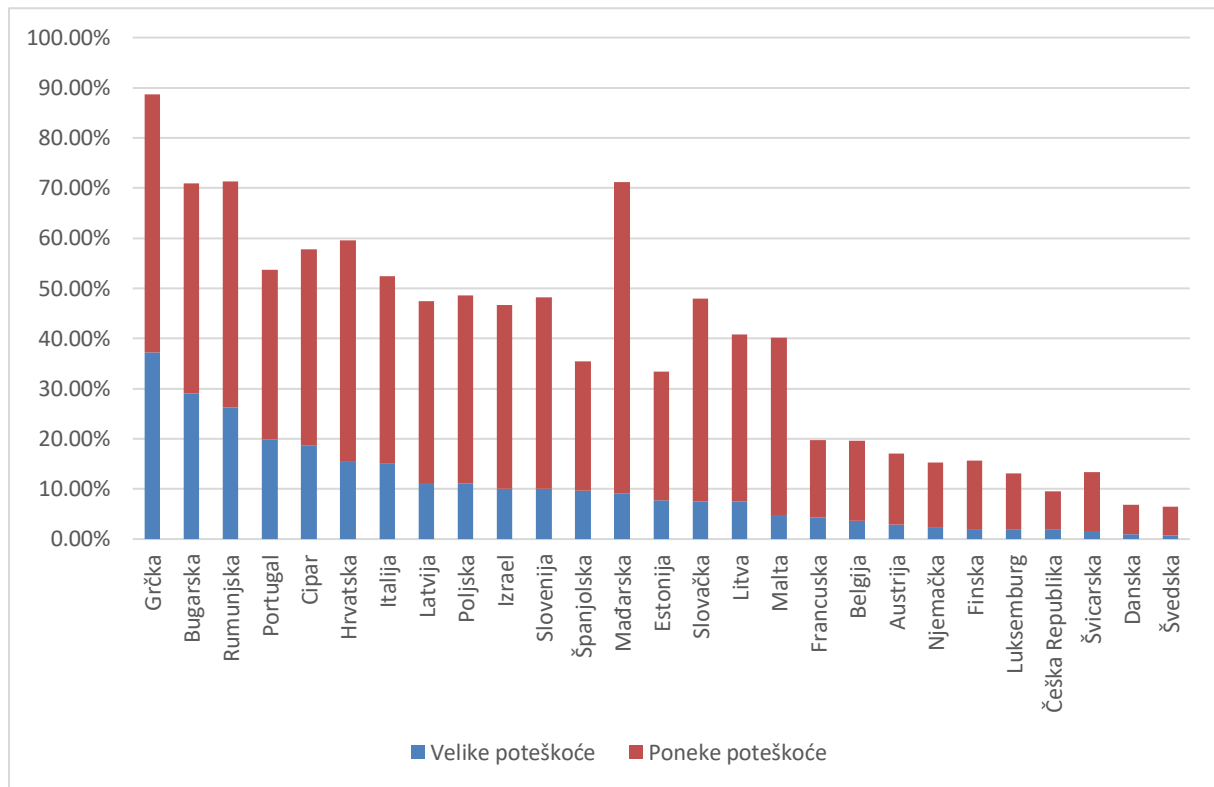
Slika 27. „Spajanje kraja s krajem“ bez financijskih poteškoća

Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE i „SHARE Corona I“

S druge strane, na Slici 28 prikazani su podaci ispitanika koji su imali velike i poneke financijske poteškoće kao posljedica koronakrize. Možemo uočiti kako uglavnom siromašnije zemlje imaju većih poteškoća. U vrhu se nalaze Grčka (37,29 %), Bugarska (29,02 %) te Rumunjska (26,21 %). Uspoređujući ove tri zemlje, evidentno je kako se Grčka nalazi na vrhu od navedenih zemalja po BDP-u po stanovniku (20 192,60 USD), zatim slijedi Rumunjska sa relativno niskom stopom nezaposlenosti te napretkom u sektorima, kao što su informacijska tehnologija i industrija, no s druge strane još uvijek postoje izazovi poput siromaštva, nejednakosti i regionalnih dispariteta. Zaključno, Bugarska, koja ima zabilježen niži BDP po stanovniku (12 221,50 USD) od Grčke te se isto tako suočava s problemima kao što su korupcija, infrastrukturni nedostaci i socijalna nejednakost.

Slika 28. „Spajanje kraja s krajem“ sa financijskim poteškoćama

Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE i „SHARE Corona 1“

Kako bi se zaključilo o povezanosti nezaposlenosti i financijskih poteškoća tijekom pandemije COVID-19 kod osoba starije životne dobi izračunat je koeficijent jednostavne linearne korelacije (Pearsonov koeficijent). Vrijednosti koeficijenta korelacije kreću se od -1 do +1 što ukazuje na smjer i jačinu korelacije između dvije varijable, dok vrijednost 0 označava nepovezanost među tim varijablama. Dvije varijable koje su stavljene u odnos su:

1. nezaposlenost u vrijeme kad je izbila pandemija koronavirusa (pitanje CAEP805) te
2. velike poteškoće u „spajanju kraja s krajem“ od izbijanja pandemije (pitanje CACO007).

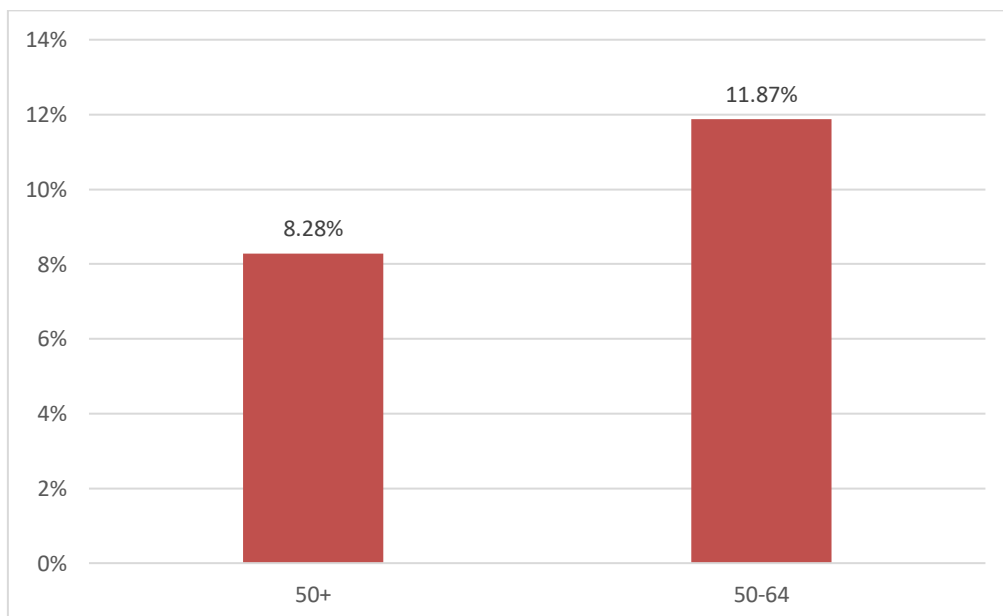
Dobivena vrijednost koeficijenta korelacije 0,53 ukazuje na srednje visoku korelaciju pozitivnog smjera iz čega se može zaključiti kako postoji povezanost između nezaposlenosti u vremenu pandemije Covid-19 i financijskih poteškoća među osobama starije životne dobi.

4.3 Financijske potpore tijekom pandemije Covid-19

Tijekom pandemije bolesti Covid-19, Europska unija (EU) i njezine države članice uvele su niz financijskih potpora kako bi pomogle građanima i gospodarstvu da prebrode teškoće uzrokovane pandemijom. Potpore su obuhvaćale novčane pomoći za radnike koji su ostali bez posla ili su se suočavali s manjkom prihoda, subvencije za plaće za one koji su ostali na radnom mjestu, potpore za MSP-ove kojima je bilo potrebno zatvoriti ili smanjiti rad, potpore za žrtve samozapošljavanja koje su izgubile prihode, te potpore za sektore koji su bili posebno pogođeni pandemijom (Europska komisija, 2021). Naravno, konačne vrste i iznosi financijskih potpora varirali su od zemlje do zemlje.

Sagledavajući studiju „SHARE Corona“, u nastavku istraživanja željelo se utvrditi jesu li stariji radnici ili članovi njihovih obitelji primili financijske potpore tijekom Covid-19 pandemije (pitanje CAE003). Od ukupno 33 774 ispitanika u dobi 50+ koji su odgovorili na ovo pitanje, njih 2810 (8,28 %) primalo je nekakvu vrstu financijske potpore u usporedbi sa skupinom 50-64 kod kojih je od 8998 ispitanika ta brojka iznosila 1068 (11,87 %), a kao što je vidljivo na Slici 29 niže.

Slika 29. Financijske potpore tijekom pandemije bolesti Covid-19

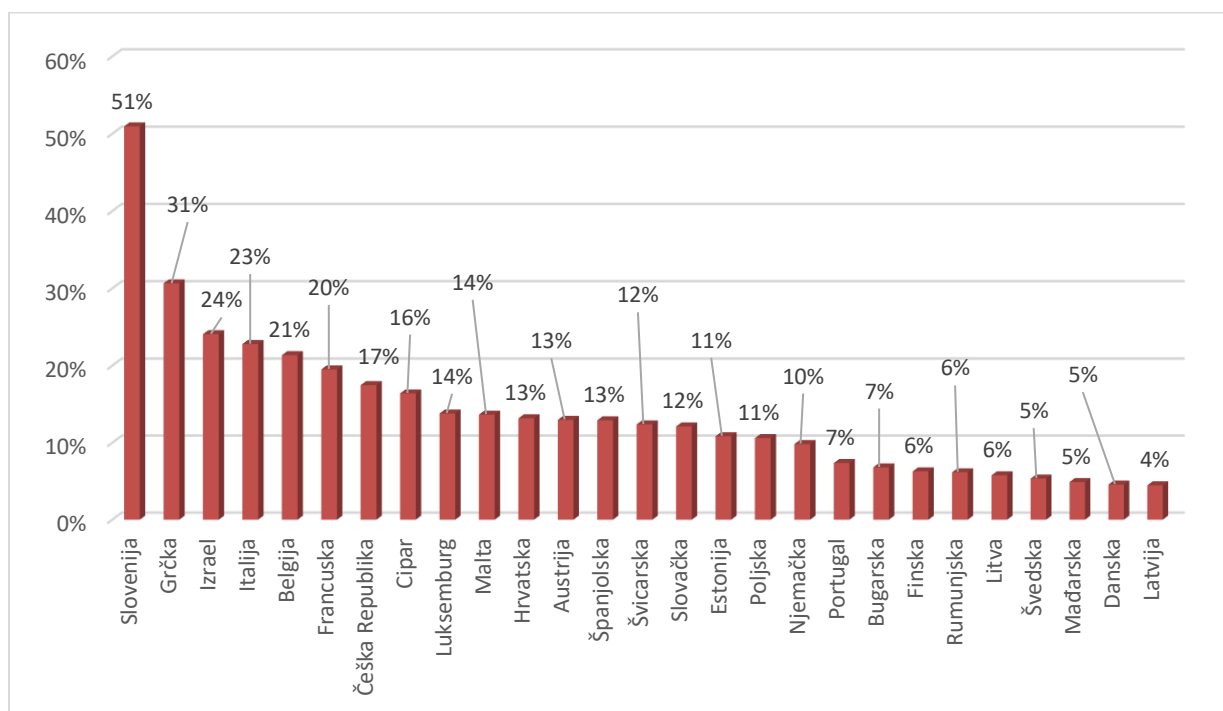

Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE i „SHARE Corona I“

Također, prema rezultatima studije „SHARE Corona“, gledajući dobnu skupinu 50+, najveći udio osoba koji je dobio neku potporu zabilježen je u Izraelu, Sloveniji te Grčkoj. Najmanji rezultat imaju Švedska i Danska.

Na Slici 30 promatrani su svi ispitanici u dobi 50-64 koji su ostali bez posla kao posljedica pandemije koronakrize, a primali su nekakvu vrstu financijske potpore. Kao što je vidljivo iz same analize, kod Slovenije je zabilježen najveći udio (50,96 %) gdje je više od polovice ispitanika dobilo neku financijsku potporu. Zatim slijede Grčka, Izrael i Italija sa dosta visokim udjelom te s druge strane, Latvija, Danska i Švedska sa dosta niskim postotkom osoba koje su primale nekakvu vrstu financijske potpore.

Slika 30. Postotak osoba koje su ostale nezaposlene kao posljedica pandemije Covid-19 i primale financijsku potporu

Izvor: samostalna obrada autorice prema podacima istraživanja iz studije SHARE i „SHARE Corona I“

Zaključno, promatrana je povezanost osoba koje su primale financijsku potporu (1068) u odnosu na njihov radni status. Zabilježen je veći broj zaposlenih osoba (63,58 %) koji je primio nekakvu vrstu financijske potpore u odnosu na nezaposlene kojih je bilo 36,42 %. Zemlje kod kojih je zabilježen najveći postotak zaposlenih koji je primao potporu su Švedska (100 %) i

Slovačka (95,83 %). S druge strane, kod nezaposlenih osoba evidentan je najveći udio u Rumunskoj (71,43 %) i Sloveniji (69,92 %).

5. ZAKLJUČAK

Pandemija Covid-19, izazvana širenjem virusa SARS-CoV-2, temeljito je promijenila naš život od proglašenja općeg zatvaranja i karantene u ožujku 2020. godine. Mjere zatvaranja poslovanja i ostale epidemiološke mjere poduzete radi zaštite zdravlja usporile su ekonomsku aktivnost i značajno utjecale na tržište rada. Kombinacija stalno prisutne pandemije i izmjene različitih epidemioloških mjera, kao i slabih izgleda za posao, natjerala je mnoge ljude da odluče ne tražiti posao tijekom pandemijske krize te se povlače u neaktivnost.

Iz prikazanih analiza u radu može se zaključiti kako je pandemija bolesti Covid-19 ostavila negativan trag na tržište rada i zaposlenost starijih radnika, kako u Europi, tako i u Sjedinjenim Američkim Državama. Kako bi se izbjegao i/ili ublažio utjecaj pandemije na tržišta rada, pribjeglo se velikom porastu skraćenog oblika radnog vremena i niza drugih mjera za očuvanje radnih mjesta, svjesni da nakon krize, bez radnih mjesta nema ni ekonomskog oporavka. Povučemo li paralelu između globalne financijske krize i Covid-19 krize možemo primijetiti kako je Covid-19 kriza prouzročila dramatičan i brz porast nezaposlenosti, ali je gospodarstvo pokazalo veću fleksibilnost i sposobnost da se prilagodi krizi. S druge strane, globalna financijska kriza je uzrokovala dugotrajnije posljedice i veću štetu gospodarstvu, što je rezultiralo duljim trajanjem visoke nezaposlenosti.

Nadalje, analiza podataka prikupljenih u istraživanju "SHARE Corona" pružila je uvid u povezanost nezaposlenosti i financijskih poteškoća među starijim osobama tijekom pandemije bolesti Covid-19. Rezultati sugeriraju kako su zemlje s najstarijom populacijom, kao što je Španjolska, često imale i najniži udio zaposlenih među starijim osobama. Također, evidentno je kako je veći postotak žena (60,28 %) ostao bez posla kao posljedica koronakrize, u usporedbi sa 39,72 % muškaraca. Zemlje s većim udjelom visoko obrazovanih ispitanika, poput Danske, Švedske i Finske, imale su i veći udio zaposlenih starijih osoba. S druge strane, Portugal, Španjolska i Italija su zemlje s najvišim udjelom nisko obrazovanih ispitanika, što može biti posljedica ekonomskih poteškoća i nedostatka prilika za obrazovanje među siromašnijim slojevima društva. Promatrajući udio zaposlenih, najniži postotak zabilježen je u Hrvatskoj (34 %) i Rumunjskoj (33 %) što ne iznenađuje uzimajući u obzir kako su se ove zemlje suočile s izazovima u gospodarstvu, posebno tijekom tranzicijskog razdoblja. Isto tako, istraživanje je pokazalo da je manji postotak ispitanika iz ciljane skupine potvrdio kako je njihova

nezaposlenost rezultat koronakrize, dok su Austrija, Francuska i Grčka zemlje s najvećim brojem ispitanika koji su izgubili posao. Što se tiče radnih sati, najveći udio smanjenja sati rada starijih radnika zabilježen je u Austriji, dok je s druge strane najveće povećanje radnih sati evidentirano u Luksemburgu.

Na temelju analiziranih podataka iz istraživanja „SHARE Corona“ kao i na temelju vrijednosti koeficijenta korelacije između dvije varijable - nezaposlenost u vrijeme kad je izbila pandemija koronavirusa te velike poteškoće u „spajanju kraja s krajem“ od izbijanja pandemije - može se zaključiti o postojanju povezanosti između ovih dviju komponenti među osobama starijim od 50 godina na tržištu rada u promatranim zemljama. Pri tom valja naglasiti kako se procjena ispitanika da svoje obveze podmiruju s lakoćom uglavnom odnosi na razvijenije zemlje. Najveći postotak imaju Danska, Švedska te Češka. Možemo uočiti kako uglavnom siromašnije zemlje imaju većih poteškoća (Grčka, Rumunjska, Bugarska). Isto tako, unatoč mjerama koje su vlade država članica EU-a poduzele kako bi se sačuvala radna mjesta i olakšao oporavak gospodarskih aktivnosti nakon pandemije, većina ispitanika izjasnila se kako ni oni niti članovi njihovih obitelji nisu primili nikakvu financijsku potporu tijekom pandemije. Od ukupno 33 774 ispitanika u dobi 50+, samo 8,28 % primalo je nekakvu vrstu financijske potpore u usporedbi sa skupinom 50-64 kod kojih je zabilježen udio od 11,87 %.

Ovakvi rezultati ukazuju na potrebu za sigurnim očuvanjem radnih mjesta najranjivije populacije na tržištu rada kako bi se očuvao životni standard i povećala otpornost ove skupine stanovništva na učinke krize. Također, upućuju na važnost prilagodbe politika zapošljavanja i obrazovanja kako bi se starijim osobama omogućila veća zastupljenost na tržištu rada, s posebnim naglaskom na poticanje obrazovanja i stručnog usavršavanja.

LITERATURA

1. Allegretto, S., Lynch, D. (2010). *The composition of the unemployed and longterm unemployed in tough labor markets*. BLS Monthly Labor Review, 133(1)3-18
2. Bennett, J. (2021). Fewer jobs have been lost in the EU than in the U.S. during the COVID-19 downturn. Dostupno na: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2021/04/15/fewer-jobs-have-been-lost-in-the-eu-than-in-the-u-s-during-the-Covid-19-downturn/> (03.10.2022).
3. Božiković, N. (2021). Tržište rada u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 42(1), 91-110.
4. Chetty, R., Friedman, J.N., Hendren, N., Sepner, M. (2020). *The economic impacts of COVID-19: Evidence from a new public database built using private sector data*. National Bureau of Economic Research. Cambridge.
5. Congressional Research Service (CRS), (2021). *Unemployment Rates During the COVID-19 Pandemic*. Washington:USA
6. Davis, S. J., Herkenson, M. (2004). *Tax Effects on Work Activity, Industry Mix and Shadow Economy Size: Evidence from Rich-Country Comparisons*. NBER working paper 10509 .
7. Eschtruth, A., Gemus, J. (2002). *Are Older workers responding to the bear market?* CR-JTF Working Paper. Boston: Boston College
8. Eurofound (2012). Employment trends and policies for older workers in the recession. Dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2012/labour-market-social-policies/employment-trends-and-policies-for-older-workers-in-the-recession> (10.10.2022).
9. Eurofound. (2014). *Work preferences after 50*. Publications Office of the European Union. Luxemburg.
10. Eurofound. (2021). COVID-19 i starije osobe: utjecaj na njihove živote, podršku i skrb. Dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/hr/publications/report/2022/Covid-19-and-older-people-impact-on-their-lives-support-and-care> (10.10.2022).

11. Eurofound. (2021a). *Living, working and COVID-19: Mental health and trust decline across EU as pandemic enters another year*. Publications Office of the European Union. Luxembourg.
12. Eurofound. (2022). Starenje radne snage. Dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/hr/topic/ageing-workforce> (10.10.2022).
13. Europska komisija (2021). *Employment and social developments in Europe*. Publications Office of the European Union. Luxembourg.
14. Eurostat Data Explorer (2022). Database. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (02.10.2022).
15. Foster L., W. A. (2013). Gender and active ageing in Europe. *European Journal of Ageing*, 10(1), 3-10.
16. Hrvatska banka za obnovu i razvitak (2022). Obrtna sredstva mjera COVID-19. Dostupno na: https://www.hbor.hr/kreditni_program/obrtna-sredstva-Covid-19-mjera/ (15.10.2022).
17. Hrvatska gospodarska komora. (2020). *Aktualna kretanja na tržištu rada u okolnostima pandemije uzrokovane COVIDOM-19*. Zagreb: Hrvatska gospodarska komora
18. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2022). Dostupno na: <https://statistika.hzz.hr/> (02.10.2022).
19. KPMG Croatia d.o.o. (2020). Pregled mjera Vlade za očuvanje radnih mjesta radi ublažavanja posljedica posebnih okolnosti uzrokovanih epideijom COVID 19. Dostupno na: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/hr/pdf/2020/Pregled-mjera-Vlade-za-ocuvanje-radnih-mjesta-radi-ublazavanja-posljedica-posebnih-okolnosti-uzrokovanih-epidemijom-COVID-19.pdf> (03.10.2022).
20. Ksinan Jiskrova, G., Bobák, M., Pikhart, H., Ksinan, A. J. (2021). Job loss and lower healthcare utilisation due to COVID-19 among older adults across 27 European countries. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 75(11), 1078-1083.
21. Miller, E. A. (2020). Protecting and improving the lives of older adults in the COVID-19 era. *Journal of Aging Social Policy*, 32, 297-309.
22. Mlikotić, S. (2009). Globalna i financijska kriza-uzroci, tijek i posljedice. *Pravnik: Časopis za pravna i društvena pitanja*, 44(89), 83-94.
23. Palacios, M., Harischandra, K. (2008). *The Impact and Cost of Taxation in Canada: the Case for Flat Tax Reform*. Vancouver: The Fraser Institute

24. Prescott, E. C. (2004). *Why Do Americans Work So Much More than Europeans?* Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review, 28(1), 2-13
25. Raines, P. (2000). *The impact of European integration on the development of national labour markets*. Geneva: International Labour Office
26. SHARE-COVID19 (2022). Share-Covid19 Project. Dostupno na: Dostupno na: <http://www.share-project.org/share-covid19.html> (03.10.2022).
27. Smith, M. (2009). *Analysis note: gender equality and recession*. Rome: Report for the European Commission – DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities
28. U.S. Bureau of Labour Statistics. (2022). Data Tools: BLS Series Report. Dostupno na: <https://data.bls.gov/PDQWeb/ln> (02.10.2022).
29. Zakon o porezu na dohodak, Narodne novine br. 115/16, 138/20. Zagreb: Narodne novine
30. Smolić, Š., Čipin, I., Fabijančić, M., Mustač, D. (2020.), Implementacija i metodološki okvir studije SHARE u studije. Migracijske i etničke teme, 36(1), str. 29-52.
31. Žunić Kovačević, N. (2021.), Posljedice i učinci pandemije bolesti COVID-19 na fiskalni sustav i oporezivanje, Split: Zbornik radova Pravnog fakulteta, str. 483-499
32. Zakon o porezu na dohodak, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22
33. Hrvatska narodna banka. (2018). Hrvatska monetarna politika 10. Dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/3973321/hMKP_10.pdf/fd6d26e1-a556-115e-7f5a-82cad6391a22
34. Ekonomski institut, Zagreb. (2023) Usporedba oporezivanja rada i kapitala u EU. Dostupno na: <https://www.eizg.hr/?id=4976>
35. Thomas Klitgaard, “How Have the Euro Area and U.S. Labor Market Recoveries Differed?” Federal Reserve Bank of New York *Liberty Street Economics*, March 30, 2022, <https://libertystreeteconomics.newyorkfed.org/how-have-the-euro-area-and-u-s-labor-market-recoveries-differed>
36. Périvier, H. (2014). Men and women during the economic crisis: Employment trends in eight European countries. *Revue de l'OFCE*, 133, 41-84. <https://doi.org/10.3917/reof.133.0041>
37. Johnson, Richard W. (2012). *Older Workers, Retirement and the Great Recession*. Stanford, CA: Stanford Center on Poverty and Inequality

38. Sean M. Smith, Roxanna Edwards, and Hao C. Duong, "Unemployment rises in 2020, as the country battles the COVID-19 pandemic," *Monthly Labor Review, U.S. Bureau of Labor Statistics, June 2021*, <https://doi.org/10.21916/mlr.2021.12>
39. UNESCO, Institute for Statistics, 2012. *International Standard Classification of Education. ISCED 2011.* Dostupno na: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>

POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj nezaposlenih u dobi 55-59 u RH po županijama, 2019.-2021.....	24
Tablica 2. Broj nezaposlenih u dobi 60+ u RH po županijama, 2019.-2021.....	26
Tablica 3. Obilježja uzorka starijih radnika 50+ kao posljedica koronakrize.....	32
Tablica 4 Sociodemografska obilježja starijih radnika (50-64) iz uzorka.....	34

POPIS SLIKA

Slika 1 Stopa zaposlenosti starijih radnika u EU-27, 2012.- 2021.....	7
Slika 2. Zaposlenost u EU i SAD-u, 2019. i 2020.	9
Slika 3. Stopa nezaposlenosti u EU-27 i SAD-u tijekom 2020.	10
Slika 4. Stopa nezaposlenosti u EU-27 i EU-19, 2019.-2022.....	11
Slika 5. Nezaposlenost osoba 55-74 u EU-27 i EU-19, 2019. - 2021.....	12
Slika 6. Udio stanovništva 55-74 u radnoj snazi u EU-27 i EU-19, 2019.-2021.....	12
Slika 7. Stopa nezaposlenosti u SAD-u, 2019.-2022.....	13
Slika 8. Prosječna tjedna primanja radnika s punim radnim vremenom prema dobi i spolu, 2020.	14
Slika 9. Nezaposlenost prema spolu i dobi u SAD-u (siječanj 2020. - srpanj 2021.)	15
Slika 10. Stopa nezaposlenosti u dobi 55-64 u SAD-u, 2019.-2021.....	16
Slika 11. Stope nezaposlenosti u EU-27 i SAD-u za vrijeme globalne financijske krize	17
Slika 12. Stopa nezaposlenosti u EU-27, 2007. - 2013.	18
Slika 13. Stopa nezaposlenosti u EU-27 po dobnim skupinama.....	19
Slika 14. Stopa nezaposlenosti starijih radnika u dobi 55+ u EU-27, 2007.-2014.	19
Slika 15. Stopa nezaposlenosti starijih radnika u dobi 55+ u EU-27 prema spolu	20
Slika 16. Stopa nezaposlenosti u SAD-u, 2000. - 2013.....	21
Slika 17. Stopa nezaposlenosti starijih radnika 55+ u SAD-u, 2000.-2013.....	22

Slika 18. Broj nezaposlenih u Hrvatskoj, 2019. - 2021.....	23
Slika 19. Broj nezaposlenih u RH u dobi 55-59, 2019.-2021.....	24
Slika 20. Broj nezaposlenih u RH u dobi 60+, 2019.-2021.....	25
Slika 21. Broj nezaposlenih u Hrvatskoj, 2008.-2014.....	27
Slika 22. Broj nezaposlenih u Hrvatskoj u dobi 55+, 2008.-2014.	27
Slika 23. Distribucija ispitanika po dobi.....	31
Slika 24. Postoci starijih radnika 50-64 koji su postali nezaposleni kao posljedica koronakrize	36
Slika 25. Udjeli radnika (50-64) kod kojih je zabilježeno smanjenje broja radnih sati	37
Slika 26. Udjeli radnika kod kojih je zabilježeno povećanje broja radnih sati.....	38
Slika 27. „Spajanje kraja s krajem“ bez financijskih poteškoća	39
Slika 28. „Spajanje kraja s krajem“ sa financijskim poteškoćama	40
Slika 29. Financijske potpore tijekom pandemije bolesti Covid-19	41
Slika 30. Postotak osoba koje su ostale nezaposlene kao posljedica pandemije Covid-19 i primale financijsku potporu	42

ŽIVOTOPIS

Ime i prezime: Anđela Petrović

Datum i mjesto rođenja: 15.8.1997., Šibenik, Hrvatska

Kontakt: andelap158@gmail.com

RADNO ISKUSTVO

Ožujak 2022- trenutačno
Bugatti Rimac d.o.o.
Knjiženje ulaznih računa i izvoda, usklade,
komunikacija s dobavljačima

Ožujak 2021- Ožujak 2022
dm-drogerie markt Hrvatska
Pripravnik u nabavi

Rujan 2019- Srpanj 2020
eSTUDENT
član tima Računovodstvo i financije

OBRAZOVANJE

Rujan 2016- trenutno
Ekonomski fakultet Zagreb
Smjer: Financije

Rujan 2012- Lipanj 2016
Gimnazija Antuna Vrančića, Šibenik
Jezična gimnazija

VJEŠTINE

Jezici: engleski i talijanski

Napredno korištenje Office paketa, rad u SAP-u, Inforu